

לקוטי תורה • פרשת ראה • מאמר 2

אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו וגו'

אחרי הוי' אלקיכם תלכו

ה' מעמיד אדם בניסיון לא כדי ללמוד ממנו דבר, אלא כדי שכאשר יתגבר על ההסתר, יחליץ את הכוח האלקי הנעלה החבוי בו ויזכה לדעת — להכרה בה' מוחשית כמו ראייה. שש המצוות שבפסוק מתוות את מסעה של הנשמה: אהבה שנולדת מהתבוננות, יראה פנימית, מצוות שנשמרות באמצעות התורה, וצייתנות של עבד הקושרת לה' גם את העשייה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/2

הנקודה

ה' מעמיד אדם בניסיון לא כדי ללמוד ממנו דבר, אלא כדי שכאשר יתגבר על ההסתר, יחלץ את הכוח האלקי הנעלה החבוי בו ויזכה לדעת — להכרה בה' מוחשית כמו ראייה. שש המצוות שבפסוק מתוות את מסעה של הנשמה: אהבה שנולדת מהתבוננות, יראה פנימית, מצוות שנשמרות באמצעות התורה, וצייתנות של עבד הקושרת לה' גם את העשייה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מבאר את שש המצוות שבדברים יג, ה, לאור הפסוק שלפניו: "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת". הנשמה ירדה מקרבה גלויה לה' אל עולם של הסתר, כדי לעמוד בניסיונות. ה' אינו זקוק לניסיון כדי לדעת; אדם שמתגבר על ניסיון קורע את המסכים המסתירים את ה', מחלץ את הניצוץ הנעלה מאוד החבוי בניסיון, וזוכה לדעת. הדעת באה באמצעות התבוננות: הבריאה היא "יש מאין" מפני שהיא נובעת רק מהארת ה', ממלכותו, שהיא בחינת "אחור", וכלא חשובה ביחס אליו. ההתבוננות בכך מולידה "תלכו" — אהבה שעולה ממדרגה למדרגה ומתענגת בה' עצמו. "ואותו תיראו" היא בחינת "שוב": היראה החיצונית של יוצר אור מובילה לאהבה שבקריאת שמע ולביטול הפנימי של שמונה עשרה. כל מצווה מדליקה בנשמה נר של רצון ואהבה; החטא יכול לכבות את הנר הזה, אבל התורה, ששורשה ביי"ג מדות הרחמים, אינה יכולה להיכבות ושומרת עליו. ולכסוף, עבודה כעבד, בלי טעמים והסברים, קושרת לה' אפילו את העשייה, כפי שרומזת הנו"ן הסופית של "תדבקו".

מבנה

1	הניסיון והדעת	11-5
הנשמה יורדת כדי לעמוד בניסיונות; ה' מנסה לא כדי לדעת, אלא כדי להביא את האדם לדעת; התגברות על ניסיון מחלצת ניצוץ נעלה החבוי בו, והדעת עצמה באה באמצעות התבוננות.		
2	יש מאין, ואהבה	6-9
הבריאה נובעת רק מהארת ה', ממלכותו, שהיא בחינת "אחור"; ההתבוננות בכך מביאה לאהבה ולשמחה בלי גבול בה' עצמו, למעלה מהעולם הבא.		
3	יראה וסדר התפילה	10-13
אהבה היא בחינת "רצוא" ויראה בחינת "שוב"; היראה החיצונית של יוצר אור מובילה לאהבה שבקריאת שמע וליראה הפנימית, לביטול הגמור, של שמונה עשרה.		
4	מצוות ותורה	14-15
כל מצווה מדליקה בנשמה נר של רצון ואהבה; החטא יכול לכבות את הנר, אך לא את המצווה עצמה, והתורה, ששורשה ביי"ג מדות הרחמים, שומרת עליו; בלימוד התורה שומעים את קולו של ה' עצמו.		
5	העבד והדבקות	16-18
לצד אהבת ה' נחוצה צייתנות של העבד; הכנעה וביטול אלה קושרים לה' אפילו את מדרגת העשייה, כפי שרומזת הנו"ן הסופית של "תדבקו".		

מו ש ג י ם

ניסיון נסיון

קושי או מכשול שמסתיר את נוכחות ה'. הוא בא כדי שהאדם, בהתגברו עליו, יגלה את הכוח האלקי החבוי בו ויזכה לדעת.

דעת דעת

הכרה ותחושה של ה' מוחשיות כל כך, עד שהן דומות לראייה — כמו שאדם חש שנשמתו מחיה את גופו. היא באה באמצעות התבוננות (בינה).

יש מאין יש מאין

הבריאה נקראת "יש מאין" משום שהיא נובעת רק מהארת ה', ממלכותו, שכלא חשובה ביחס אליו, ולא מעצמותו.

האחוריים אחוריים

הבחינה החיצונית של ה', מלכותו כפי שהיא מתפשטת בעולמות; זו בחינת ה"אחורי" שב"אחרי הוי' תלכו".

רצוא ושוב רצוא ושוב

אהבה היא ה"רצוא" של הנשמה אל ה', ממדרגה למדרגה; יראה היא ה"שוב" שלה — ביטול עצמה לפניו.

יראה חיצונית ויראה פנימית יראה חיצונית ויראה פנימית

יראה חיצונית היא יראת הרוממות ממלכות ה' על העולמות, המורגשת ביוצר אור; יראה פנימית היא בושה וביטול גמור לפני ה' עצמו, המורגשים בשמונה עשרה.

נר מצווה נר מצווה

אור הרצון והאהבה שמצווה מדליקה בנשמה. החטא יכול לכבותו, אך התורה, שהיא "אור", שומרת עליו.

י"ג מדות הרחמים י"ג מדות הרחמים

מקור התורה, הנמשך בחודש אלול ובאמצעות לימוד התורה במשך כל השנה; מכיוון שהתורה באה מהמקום שבו ה' "נושא עוון", החטא אינו יכול לכבותה.

בן ועבד בן ועבד

שתי דרכים בעבודת ה': הבן עובד מתוך אהבה ושמחה; העבד מציית משום שהמלך ציווה, מתוך הכנעה וביטול הקושרים לה' אפילו את העשייה.

קטע 1 • 11-5

הניסיון והדעת

1 אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו וגו'. פרט הכתוב ששה דברים בעבודת ה'. תלכו. תיראו.

"אחרי ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו" וגו'. הפסוק מפרט שישה דברים בעבודת ה': "תלכו"; "תיראו";

המאמר פותח בדברים י"ג, ה', המורה לישראל כיצד להתייחס לה'. אדמו"ר הזקן מונה בו שש מצוות נפרדות, שכל אחת מהן היא מרכיב מובחן בעבודת ה', והמאמר יסביר אותן אחת-אחת.

תשמרו. ובקולו תשמעו. ואותו תעבדו. ובו תדבקו. הנה מה כתיב לעיל מיניה כי מנסה^{1,2} ה' אלהיכם אתכם לדעת וגו'.^{3,4}

"תשמרו"; "ובקולו תשמעו"; "ואותו תעבדו"; "ובו תדבקו". ומה כתוב לפני כן? "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת" וגו'.

ארבע המצוות הנותרות הן לשמור את מצוותיו, להקשיב לקולו, לעבוד אותו ולדבוק בו. לפני שהוא מסביר אותן, אדמו"ר הזקן פונה לפסוק הקודם (י"ג, ד'), האומר שה' מנסה את ישראל "לדעת" אם הם אוהבים אותו; ניסיון זה הוא נקודת המוצא של הדיון כולו.

2 ולהבין מהו כי מנסה וגו'.⁵ הענין כי הנה הנשמה קודם ירידתה בעולם הזה היתה עומדת בעולם העליון.

כדי להבין מה פירוש "כי מנסה [ה' אלקיכם]" וגו': העניין הוא שהנשמה, לפני ירידתה לעולם הזה, עמדה בעולם העליון,

אדמו"ר הזקן שואל כעת לשם מה נועד הניסיון שבפסוק. הוא פותח בתיאור תולדותיה של הנשמה: לפני שירדה והתלבשה בגוף, היא עמדה בעולם רוחני עליון.

וכמ"ש חי ה' אשר עמדת לפניו^{6,7} ושם היה אצלה גילוי אלהותו ית', ואח"כ ירדה בסתר המדרגות בעוה"ז השפל להיות בהסתר פנים וריחוק מקום מאור ה' ותכלית ירידתה היא כשביל הנסיונות⁸ שבאין להאדם

כמו שכתוב: "חי הוי' אשר עמדת לפניו"; ושם התגלתה לה אלקותו ית'. אחר כך ירדה בסתר המדרגות לעולם השפל הזה, כדי להיות בהסתר פנים ובריחוק מקום מאור ה'. תכלית ירידתה היא הניסיונות הבאים על האדם,

שבועתו של הנביא, "חי הוי' אשר עמדת לפניו", מתארת את מצבה הראשון של הנשמה: היא עמדה לפני ה', ואלקותו התגלתה לה. לאחר מכן ירדה דרך מדרגות המסתירות, לעולם הזה, שבו פני ה' מוסתרים ואורו רחוק; תכלית ירידתה, הוא אומר, היא הניסיונות שהאדם פוגש כאן.

שהם מהסתר פנים והסתלקות חיות השפע במניעת בריאת הגוף⁹ או מניעת ממון כדי להסתיר על אור וחיות ה' וקדושתו ית' ולהיות מונע מבית ומבחוץ לאדם שבא להתקרב לה' ולעבודתו ית' כי דרך רשעים צלחה.^{10, 11}

הבאים מהסתר פנים ומהסתלקות חיות השפע האלוקי: במניעת בריאות הגוף או במניעת ממון, כדי להסתיר את אורו וחיותו של ה' ואת קדושתו ית', ולהיות מכשול מבית ומחוץ לאדם הבא להתקרב אל ה' ולעבודתו ית'; כי "דרך רשעים צלחה".

הניסיונות נובעים מכך שה' מסתיר את פניו ומונע את השפע של חיות וברכה, למשל כאשר אדם חסר בריאות או ממון. הם מסתירים את נוכחותו של ה' ומפריעים, מבפנים ומבחוץ, למי שמנסה להתקרב אליו; ובדברי ירמיהו, דרך הרשעים מצליחה.

3 וזהו ובא האות והמופת¹² לאמר נלכה כו'. כלומר ששם גילוי האות והמופת והגבהת קרנם בהגדלה וריבוי החיות

זהו [פירוש] "ובא האות והמופת לאמר: נלכה..." וגו'. כלומר, שם מתגלה האות והמופת, ומרימים את קרנם באמצעות הגדלה וריבוי של חיות.

הפסוק הקודם (דברים י"ג, ג') עוסק בנביא שקר שהאות או המופת שלו מתקיימים, והוא אומר: "נלכה אחרי אלהים אחרים". אדמו"ר הזקן רואה בכך תמונה של הניסיון: הצד המתנגד לה' מקבל אות ומופת גלויים ותוספת של חיות, שגורמים לו להיראות רב-עוצמה.

ולכן אומרים ידינו דוקא רמה¹³ וגו' ומגביהין כנשר קנם¹⁴ וצריך האדם התגברות יתירה לעמוד בנסיון שלא לחוש לשום מניעה ח"ו [חס ושלום].

לכן הם אומרים דווקא: "ידינו רמה" וגו', ומרימים את קנם גבוה כנשר. משום כך אדם זקוק להתחזקות יתרה כדי לעמוד בניסיון ולא להתחשב בשום מכשול, חס ושלום.

בכוח הנוסף הזה כוחות המתנגדים מתפארים: "ידינו רמה" (דברים ל"ב, כ"ז), ומגביהים את קנם כנשר (ירמיהו מ"ט, ט"ז). מול כוח שנראה רב כל כך, אדם זקוק להתחזקות פנימית יתרה כדי לעמוד איתן ולהתעלם מכל מכשול.

ובשביל כך באין לו הנסיונות כדי שיתגבר עליהם¹⁵ כדי שעייז כן יבוא למעלת ומדרגת לדעת ומשום כך באים עליו הנסיונות: כדי שיתגבר עליהם, ובאמצעות זאת יגיע למעלה ולמדרגה של "לדעת", זו הסיבה שהנסיונות באים: כאשר אדם מתגבר עליהם, הוא מתעלה למדרגה שהפסוק מכנה "לדעת".

דהיינו שיהא אצלו בחי' דעת והשגה והרגשה בו ית' בבחי' ראייה והשגה שהדעת הוא נמשך מבחי' ראייה

כלומר, שתהיה בו בחינת דעת, השגה והרגשה בה' יתברך, במדרגה של ראייה והשגה; שהרי הדעת נמשכת מבחינת ראייה,

"לדעת" כאן פירושו דעת: הכרה והרגשה של ה' באופן מוחשי כל כך, עד שהן כמו ראייה, ולא הבנה בלבד. לדבריו, הדעת נמשכת מבחינת הראייה.

כדכתיב אתה הראת לדעת¹⁶ שהוא בחי' ומבשרי אחזה¹⁷ אחזה ממש (ובזה יובן הפסוק כי מנסה כו' אתכם לדעת כו')

כמו שכתוב: "אתה הראת לדעת", שהיא בחינת "ומבשרי אחזה" — אחזה ממש. [ובכך יובן הפסוק "כי מנסה... אתכם לדעת..."].

משה אומר לישראל: "אתה הראת לדעת" (דברים ד', ל"ה): מאחר שהראו להם, הם ידעו. איוב אומר: "ומבשרי אחזה אלוהה" (איוב י"ט, כ"ו), ואדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "אחזה" כפשוטה: אדם יכול לתפוס את ה' באופן ישיר, ממש כפי שהוא רואה; זהו המפתח להכנת הפסוק על הניסיון.

(דאין פ"י הפסוק לדעת הישכם אוהבים¹⁸ כו' שיהיה הקב"ה יודע כו' דאטו לנסיון הוא צריך כדי לדעת והלא הכל גלוי לפניו ית' ויודע בראש מה שיהיה בסוף ומה שיבחר האדם ועיין במדרש רבה פ' וירא (שהרי אין פירוש הפסוק "לדעת הישכם אוהבים..." שהקדוש ברוך הוא ידע... וכי הוא זקוק לניסיון כדי לדעת? והרי הכול גלוי לפניו יתברך, והוא יודע מראש מה יהיה בסוף ומה יבחר האדם. ועיין במדרש רבה, פרשה וירא,

בהערת אגב דוחה אדמו"ר הזקן את הפירוש הפשוט, שלפיו הניסיון נועד כדי שהי' יגלה אם ישראל אוהבים אותו. ה' אינו זקוק לניסיון כדי לדעת; הוא יודע מראש מה יהיה בסוף, ובכלל זה מה יבחר כל אדם. הוא מפנה את הקורא למדרש רבה, פרשת וירא.

ר"פ נ"ד והרמב"ן [והרבי משה בן נחמן] בפ"י החומש ס"פ וירא פ"י שהנסיון הוא כדי להיות לאדם שכר מעשה טוב ולא שכר לב טוב לבד¹⁹ ועיין בזהר וירא) (דק"ו ע"ב) וצ"ל דא"כ מהו פ"י כי מנסה כו' לדעת כו'.²⁰

פרק נ"ד, וברמב"ן בפירושו על החומש, סוף פרשת וירא, שמפרש שהנסיון נועד לכך שיהיה לאדם שכר על מעשה טוב, ולא רק שכר על לב טוב. ועיין בזהר, וירא) (דף ק"ו ע"ב). ואם כן, צריך להבין מה פירוש "כי מנסה... לדעת...".

הרמב"ן, בפירושו על עקדת יצחק, מסביר שהנסיון מביא כוונה טובה לידי מעשה בפועל, כדי שהאדם יקבל שכר על המעשה ולא רק על לבו הטוב; מובא גם הוזהר על פרשת וירא. אך אם הניסיון אינו נועד לכך שהי' ידע, עדיין עלינו להסביר מה פירוש "לדעת".

ולפמ"ש [ולפי מה שכתוב] א"ש [אתי שפיר] דפ"י לדעת היינו שע"ז יומשך בחי' הדעת בנפש האדם דהיינו כמו שמרגיש את נפשו כאלו רואה

אך לפי מה שנאמר, הדבר מתיישב היטב: פירוש "לדעת" הוא שבאמצעות זאת תימשך בחינת הדעת בנפש האדם. כלומר, כפי שהוא מרגיש את נפשו, כאילו הוא רואה אותה,

על פי הדברים שנאמרו קודם, הקושי מתיישב: "לדעת" פירושו שהנסיון ממשיך דעת לתוך נפשו של האדם. אדם מרגיש את נפשו בבהירות, כאילו הוא רואה אותה.

שהיא היא המחיה את הגוף ובלעדה אין לגוף קיום וחיות כו', כך יהא מורגש אצלו כי הוא ית' חיי החיים כאלו רואה כו'.²¹

שהיא זו שמחיה את הגוף, ובלעדיה אין לגוף קיום וחיות וכו'; כך יחוש שהוא יתברך הוא חיי החיים, כאילו הוא רואה וכו'.

הוא חש שנשמתו מחיה את גופו, ושבלעדיה הגוף לא היה יכול להתקיים. באותו אופן, באמצעות הניסיון הוא מגיע לחוש שהי הוא חיי כל החיים, כאילו הוא רואה זאת.

4 והטעם שהנסינות מביאין את האדם לידי דעת כי הנה הנסינות הגם שירדו בהסתר פנים להיות מסתירים על חיות ה' וקדושתו ית'

הטעם לכך שהנסינות מביאים את האדם לידי דעת הוא, שהנסינות אמנם ירדו במצב של הסתר פנים, כדי להסתיר את החיות של ה' ואת קדושתו יתברך,

כעת אדמו"ר הזקן מסביר מדוע נסינות מביאים לידי דעת. לכאורה, ניסיון הוא ירידה אל תוך הסתר, שכל תפקידו להסתיר את החיות והקדושה של ה'.

הנה מוסתר בהם חיות אלהי כענין ה' אמר לו קלל²² כו' וכמאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] גלו לבבל שכינה עמהם²³ שהיא היא המסתתרת ומתלבשת בשר של בבל להיות הוא המושל ולהיות ישראל נתונים תחתיו.

אך חיות אלוקית מוסתרת בתוכם, כמו בענין "הוי" אמר לו קלל" וכו'; וכמאמר חז"ל: "גלו לבבל — שכינה עמהם". השכינה היא המסתתרת ומתלבשת בשר של בבל, כדי שהוא ימשול וישראל יהיו נתונים תחת שלטונו.

אף על פי כן, חיות אלוקית מוסתרת בתוך הניסיון עצמו. כששמעי קילל את דוד המלך, אמר דוד: "הוי" אמר לו קלל" — גם הקללה שאבה את כוחה מהי. כך גם אומרים חז"ל שהשכינה הלכה עם ישראל לגלות בבל; השכינה היא שהסתתרה והתלבשה בשר הממונה על בבל, ונתנה לו את הכוח למשול בישראל.

5 והנה החיות אלהי שירד מטה מטה בהעלם והסתר פנים יסודתו בהררי קדש²⁴ ממקום גבוה מאד נעלה ממדרגות עליונות דקדושה כנודעממשל נפילת החומה כו'

והנה, החיות האלקית שירדה מטה מטה, בהעלם ובהסתר פנים, יסודה בהררי קודש: מקורה במקום גבוה ונעלה מאוד, במדרגות העליונות של הקדושה, כידוע מן המשל על נפילת החומה וכו';

הכוח האלקי המוסתר בתוך ניסיון מגיע ממקור גבוה מאוד; בלשון המזמור, "יסודה בהררי קודש". משל החומה הנופלת מבהיר זאת: האבנים שעמדו במקום הגבוה ביותר נופלות למרחק הרב ביותר, ולכן מה שנפל למטה ביותר בא מן המקום הגבוה ביותר.

אלא שנפל וירד מטה מטה בסתר המדרגות וכשעומד האדם בניסיון ומתגבר נגד כל מונע אזי קורע כל המסכים המסתירים ומעלימים אור וחיות ה'

אלא שנפלה וירדה מטה מטה, בהסתר המדרגות. וכשאדם עומד בניסיון וגובר על כל המונע, הוא קורע אז את כל המסכים המסתירים ומעלימים את האור והחיות של ה'.

מכיוון שמקורה גבוה כל כך, היא נפלה למטה מאוד, דרך מדרגות רבות שמעלימות ומסתירות. כשאדם עומד בניסיון ומתגבר על כל מכשול, הוא קורע את כל המסכים המסתירים את אורו של ה'.

ונמצא שיוצא אור וחיות ה' מהעלם אל הגילוי ונמשך גילוי זה בנפשו להמשיך לה בחיי דעת והתגלות אלקותו ית'

ונמצא שאור וחיות ה' יוצאים מן ההעלם אל הגילוי, וגילוי זה נמשך בנפשו וממשיך בה בחינת דעת והתגלות אלקותו יתברך.

אז האור והחיות הנסתרים יוצאים אל הגילוי, והגילוי הזה נכנס לנפש האדם ומעניק לה דעת והכרה גלויה באלקות.

וכמו מוצא פי²⁵ ה' שבמאכל שמחיה את האדם לפי ששרשו מאד נעלה כו' כמ"ש במ"א

וכמו "מוצא פי הוי" שבמאכל, המחיה את האדם משום ששרשו נעלה מאוד וכו', כמבואר במקום אחר.

המזון הוא דוגמה מקבילה: התורה אומרת שהאדם חי מ"מוצא פי הוי", כלומר מן הדיבור האלקי שמביא את המזון לידי מציאות. דיבור זה מזין את האדם משום ששרשו נעלה מאוד.

(אלא שזה הניצוץ המוסתר בהנסיון שרשו גבוה ונעלה יותר מהניצוץ שבמאכל שהרי נפל למטה יותר כו' וכנודע מענין פני אריה ופני שור כו' וזהו אחרי²⁶ ה' תלכו והוא ע"ד מ"ש משכני אחריו נרוצה²⁷ .

(אלא שניצוץ זה, המוסתר בניסיון, שורשו גבוה ונעלה יותר מהניצוץ שבמאכל, שהרי נפל למטה יותר וכו', כידוע בענין פני אריה ופני שור וכו'. וזהו "אחרי הוי" תלכו", ועל דרך מה שנאמר "משכני אחריו נרוצה".

אך הניצוץ המוסתר בניסיון גבוה עוד יותר מן הניצוץ שבמאכל, משום שנפל למטה יותר, בהתאם לכלל העולה ממשל החומה הנופלת. אדמו"ר הזקן רומז למאמר ידוע על פני האריה ופני השור במראה המרכבה, וקושר את כל זה ל"אחרי הוי" תלכו" ול"משכני אחריו נרוצה".

פי' אחריו דייקא בחינת אחוריים שהוא כמ"ש ואנכי הסתר אסתיר פני²⁸ כמו האב המסתיר א"ע [את עצמו] מבנו בכדי ירדוף אחריו ויתגלה חכמת הבן ודעתו החזקה שיבין שההסתר אינו אמיתי אלא רק בכדי שיבקשונו בחפש מחופש²⁹ ואז ימצאנו וישמחו שניהם

פירוש "אחריו" דווקא: בחינת אחוריים, והיא ככתוב "ואנכי הסתר אסתיר פני"; כמו אב המסתיר את עצמו מבנו כדי שהבן ירדוף אחריו, ותתגלה חכמתו ודעתו החזקה של הבן, בהבינו שההסתר אינו אמיתי אלא נועד רק לכך שיחפש אותו היטב, ואז ימצא אותו ושניהם ישמחו.

"אחריו" רומז לאחוריים של ה', למצב שבו הוא מסתיר את פניו, ככתוב "ואנכי הסתר אסתיר פני". הדבר דומה לאב המסתיר מבנו כדי שהבן ירדוף אחריו; בן חכם מבין שההסתר אינו אמיתי, אלא נועד לגרום לו לחפש, וכשהוא מוצא את אביו שניהם שמחים.

וזוהו משכני להיות אחריך נרוצה. ועיי' אחי' נגילה ונשמחה בך שמכחי' אבי'א [אחור באחור] יבוא לבחי' פנים בפנים כו' ועמ"ש בפ' תצוה בד"ה זכור את כו' ועיי' בזח"ג [בזהר חלק ג] ויקרא דף כ' תחלת ע"ב).

וזוהו "משכני", כדי ש"אחריך נרוצה". ועל ידי כך, לאחר מכן, "נגילה ונשמחה בך": מבחינת אחור באחור הוא יבוא לבחינת פנים בפנים וכו'. וראה מה שכתוב בפרשת תצוה, בדיבור המתחיל "זכור את" וכו'; ועיי' בזח"ג ויקרא דף כ' תחלת ע"ב).

לכן "משכני" היא בקשה להימשך לריצה אחרי ה' גם כשהוא נסתר, והדבר מביא ל"נגילה ונשמחה בך": הקשר עובר מ"אחור באחור", שבו פני ה' מוסתרים, ל"פנים בפנים". בסוגריים מובאות הפניות למאמר אחר ולזהר.

אך להיות גילוי הדעת באדם היינו כאשר תתבונן נפש השכלית בגדולת א"ס ב"ה כל חד לפום

אך גילוי הדעת באדם הוא כאשר הנפש השכלית מתבוננת בגדולת אין סוף ברוך הוא, כל אחד לפי

כעת אדמו"ר הזקן מסביר כיצד הדעת מתגלה בפועל: על הנפש השכלית להתבונן בגדולת אין סוף, כל אדם לפי יכולתו.

שיעורא דיליה וכמרוז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] אם אין בינה אין דעת³⁰ שע"י התבוננות נעשה

הרחבת הדעת להגדיל האהבה המוסתרת בלב שהיא בהעלם בבחינת נקודה חדה

המידה שלו; וכמאמר חז"ל: "אם אין בינה, אין דעת" — שכן באמצעות ההתבוננות מתרחבת הדעת, וכך גדלה האהבה החבויה בלב, הנמצאת בהעלם כנקודה אחת.

מאמר המשנה "אם אין בינה, אין דעת" פירושו שהדעת תלויה בכינה, כלומר בהתבוננות מעמיקה. ההתבוננות מרחיבה את מודעותו של האדם, וכך מגדילה את אהבת ה' החבויה בלבו כנקודה אחת.

ועל ידי ההתבוננות נגדלת ונתרבה האהבה ויוצאת מהעלם אל הגילוי כו' וענין התבוננות זו שגורמת הגדלת אהבה זו היא מבוארת בפסוק אחרי ה' אלהיכם תלכו.

ובאמצעות ההתבוננות האהבה גדלה ומתרכה, ויוצאת מן ההעלם אל הגילוי וכו'. עניינה של התבוננות זו, המביאה להגדלת האהבה, מבואר בפסוק: "אחרי הוי' אלקיכם תלכו".

באמצעות התבוננות כזו האהבה החבויה גדלה ונעשית גלויה. הפסוק "אחרי הוי' אלקיכם תלכו" מתאר את הדבר שעליו יש להתבונן.

כי הנה ביאור ענין אחרי וביאור ענין תלכו הוא על פי מה שנודע מאמר המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית שבכל יום מתחדש חידוש הבריאה מאין ליש

ביאור עניינם של "אחרי" ושל "תלכו" הוא על פי המאמר הידוע: "המחדש בטובו בכל יום תמיד את מעשה בראשית"; בכל יום הבריאה מתחדשת מחדש, מאין ליש,

שתי המילים, "אחרי" ו"תלכו", מתבארות באמצעות הברכה שלפני קריאת שמע של שחרית, המשבחת את ה', המחדש בטובו בכל יום את מעשה בראשית. בריאה יש מאין אינה רק אירוע שהתרחש בעבר; היא מתרחשת מחדש בכל יום.

וכמו שהיתה תחלת הבריאה בשי"ב [בששת ימי בראשית] מאין ליש ממש. כמו"כ [כמו כן] עתה מתחדשת הבריאה יש מאין ממש כו'.³¹

וכשם שתחילת הבריאה בששת ימי בראשית הייתה מאין ליש ממש, כך גם עכשיו הבריאה מתחדשת — יש מאין ממש וכו'.

כשם שבששת ימי בראשית העולם נברא מאין, כך הוא נברא מחדש בלי הרף, יש מאין. בפסקאות הבאות מוסבר מה פירוש "יש מאין" וכיצד הדבר מביא לאהבה.

קטע 2 • 61-9

יש מאין, ואהבה

6 ולהבין ענין יש מאין³² והלא כתיב כי ממך הכל³³ וכולא קמיה כלא חשיב³⁴ כו' שכל מה שלמטה מטה הוא כלא וכאין כו' ולמה נק' הבריאה בשם יש מאין והלא נהפוך הוא.

כדי להבין את ענין "יש מאין": והרי כתוב "כי ממך הכול", ו"כולא קמיה כלא חשיב" וכו', כלומר שכל מה שנמצא למטה יותר הוא כלא וכאין וכו'. מדוע, אם כן, הבריאה נקראת "יש מאין"? לכאורה הרי ההפך הוא הנכון.

אדמו"ר הזקן מקשה על הביטוי "יש מאין". בפסוק נאמר "כי ממך הכול", ובזהר נאמר שכל מה שלפני ה' נחשב כלא; אם כן, העולם הנברא הוא ה"אין" וה' הוא ה"יש" האמיתי, ולכאורה הביטוי הפוך.

אך על זה אמר דוד המלך עליו השלום כי עמך³⁵ מקור חיים באורך נראה אור שהאמת הוא שמקור החיים הוא עמך כי ממך הכל ומ"מ נק' יש מאין כי באורך נראה אור.

אך על כך אמר דוד המלך עליו השלום: "כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור". האמת היא שמקור החיים הוא עמך, שהרי הכול ממך; ואף על פי כן הדבר נקרא "יש מאין", משום ש"באורך נראה אור".

הוא משיב בדברי דוד המלך בתהילים: "כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור". מקור החיים אכן נמצא עם ה', ואף על פי כן הבריאה נקראת "יש מאין", משום שהיא נובעת מאורו בלבד.

פ"י באור וזיו בעלמא כמשל זיו השמש מהשמש שאינו מערך מהותו כלל כך השתלשלות והתהוות כל העולמות הם רק בחי' הארה והארה דהארה כו'

הכוונה היא לאור וזיו בלבד, כמו זיו השמש הנובע מן השמש ואינו דומה כלל למהותה. כך גם ההשתלשלות והתהוות של כל העולמות אינן אלא בחינת הארה, והארה של הארה וכו'.

העולמות נובעים מזיו בלבד של ה', כמו שקרני השמש נובעות מן השמש אך אינן דומות כלל לשמש עצמה. כל סדר העולמות הוא הארה בלבד, והארה של הארה, כשכל שלב רחוק יותר ממקורה.

באורך הם עולמות עליונים נראה אור הם עולמות תחתונים שהם הארה דהארה כו' (ע' [עיין] באגדה"ק [באגרת

הקודש] ד"ה איהו וחיהו).³⁶

"באורך" — אלו העולמות העליונים; "נראה אור" — אלו העולמות התחתונים, שהם הארה של הארה וכו'. (ראו באגרת הקודש, הקטע הפותח במילים "איהו וחיהו").

הוא מפרש את שני חלקי הפסוק: "באורך" מתייחס לעולמות העליונים, ו"נראה אור" לעולמות התחתונים, שהם השתקפות נוספת של האור. להרחבה הוא מפנה לאגרת שבאגרת הקודש, חלק מספר התניא, הפותחת במילים "איהו וחיהו".

ולכן אמר כי עמך ולא אמר כי אתה דהוה משמע שאתה בעצמך כביכול הוא המתלבש כו'.

לכן נאמר "כי עמך" ולא "כי אתה", שהיה משתמע ממנו שאתה עצמך, כביכול, הוא המתלבש וכו'.

משום כך הפסוק אומר "עמך" ולא "אתה מקור החיים": ניסוח כזה היה עשוי להשתמע כאילו עצמותו של ה' היא המתלבשת בבריאה.

אבל כי עמך פי' שמקור חיים הוא בטל וטפל עמך שנמשך מבחי' זיו בלבד כי מהותו ועצמותו ית' כביכול אינו בגדר השתלשלות והתלבשות כלל.

אבל "כי עמך" פירושו שמקור החיים בטל וטפל לך, ונמשך מבחינת זיו בלבד; שכן מהותו ועצמותו יתברך, כביכול, אינן בגדר השתלשלות והתלבשות כלל.

"עמך" פירושו שמקור החיים עומד לצד ה', בטל ומשני לו, משום שהוא נמשך מזיו בלבד. מהותו ועצמותו של ה' נמצאות לגמרי מעבר לסדר ההשתלשלות, ואינן מתלבשות בעולמות כלל.

7 ולכן נקרא הבריאה יש מאין דהיינו מבחי' שהוא כאין ואפס וכלא חשיב שאינה מבחי' עצמותו ומהותו ית' כלל³⁷

לכן הבריאה נקראת "יש מאין", כלומר, מבחינה שהיא כאין ואפס וכלא נחשבת, מפני שאינה כלל מבחינת עצמותו ומהותו יתברך.

לכן הבריאה נקראת "יש מאין", משום שמקורה במדרגה שהיא בטלה לחלוטין ביחס לה', ואינה עצמותו ומהותו.

רק בחי' זיו והארה ממנו ית' והוא בחי' ומדת מלכותו ית' וכמ"ש מלכותך מלכות כל עולמים³⁸ שע"י שעלה במחשבתו ית' אנא אמלוך כו'

אלא רק בבחינת זיו והארה ממנו יתברך. זוהי בחינת ומדת מלכותו יתברך, ככתוב: "מלכותך מלכות כל עולמים" — כלומר, מפני שעלה במחשבתו יתברך: "אנא אמלוך" וכו'.

מקור זה הוא רק הארה מה', כלומר מידת מלכותו, כפי שאומר הפסוק: "מלכותך מלכות כל עולמים". העולמות נבראו משום שעלתה לפניו המחשבה "אנא אמלוך".

שבח"י מלוכה הוא רק בח"י שם שהיא התפשטות לזולתו להיות שמו נקרא מלך עליהם שאין זה אלא זיו כו'.

שהרי המלוכה היא רק בחינת שם, התפשטות אל זולתו, כדי שייקרא שמו מלך עליהם; ואין זה אלא זיו וכו'.

מלוכה היא רק "שם" — דבר המתפשט אל אחרים: שמו של המלך נקרא על נתיניו, בעוד הוא עצמו נותר נבדל מהם. שם כזה אינו אלא הארה.

8 וזהו ענין אחרי ה' בח"י אחוריים ומזה נמשך תלכו היא בח"י אהבה שנק' בשם הליכה כמ"ש הלך ונסוע הנגבה³⁹ שכאשר יתבונן ויעמיק בשכלו ותבונתו מקרב איש ולב עמוק⁴⁰ שכל השתלשלות העולמות אינן

וזהו פירוש "אחרי הוי" — בחינת אחוריים. ומכאן נמשכת "תלכו", שהיא בחינת אהבה הנקראת "הליכה", כמו שכתוב: "הלך ונסוע הנגבה". כאשר אדם מתבונן ומעמיק בשכלו ובתבונתו, מעומק הלב, בכך שכל השתלשלות העולמות אינה אלא זיו בלבד...

"אחרי הוי" מתייחס ל"אחוריים" של הקב"ה: מלכותו כפי שהיא נמשכת בעולמות, בניגוד לפנימיותו. מן ההתבוננות בכך באה "תלכו" — אהבה המכונה "הליכה", כמו בהליכתו של אברהם "הלך ונסוע הנגבה". אהבה זו מתעוררת כאשר אדם מתבונן בכל עומק שכלו ולבו בכך שכל השתלשלות העולמות אינה אלא זיו של הקב"ה.

אלא זיו כו' ממילא יומשך לאהבת ה' לבדו וכמ"ש מי לי בשמים ועמך⁴¹ לא חפצתי כו'

אלא זיו בלבד, ממילא תתעורר בו אהבה לה' לבדו, כמו שכתוב: "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי" וגו'.

כשאדם תופס באמת שכל העולמות אינם אלא זיו של הקב"ה, הוא נמשך מאליה לאהוב את הקב"ה לבדו ולא שום דבר אחר, כפי שאומר בעל התהילים: "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי".

(ועמ"ש בפ' וארא⁴² בפ' וידבר אלקים וגו' אני⁴³ הוי". שעל ידי ההתבוננות בגדולת א"ס ב"ה והתפשטותו בנבראים שזהו בח"י שם אלקים מזה ישוב לאהבה את הוי' דלית מחשבה תפיסא ביה⁴⁴ כו'.⁴⁵

(ראו גם מה שכתוב בפרשת וארא, בביאור הפסוק "וידבר אלקים וגו' אני הוי": על ידי ההתבוננות בגדולתו של אין סוף ברוך הוא ובהתפשטותו בנבראים, שהיא בחינת שם אלקים, יבוא האדם מכך לאהוב את הוי', שאין מחשבה תופסת בו וגו'.

בהערת אגב מפנה אדמו"ר הזקן למאמרו על הפסוק "וידבר אלקים... אני הוי" שבפרשת וארא. שם מוסבר שהתבוננות בגדולת הקב"ה כפי שהיא נמשכת בבריאה — בחינת שם אלקים — מביאה את האדם מעבר לכך, לאהבת הוי', שאין מחשבה יכולה לתפוס בו.

וזהו פ"י אחרי הוי' תלכו דבחי גדולת א"ס ב"ה והתפשטותו בנבראים נק' אחרי הוי' בחינת מלכותו ית' ומזה יומשך ההליכה לאהבת ה' לבדו כו')

וזהו פירוש "אחרי הוי' תלכו": גדולתו של אין סוף ברוך הוא והתפשטותו בנבראים נקראות "אחרי הוי'" — בחינת מלכותו יתברך; ומכאן נמשכת ההליכה, לאהוב את ה' לבדו וגו'.

זהו פירוש "אחרי הוי' תלכו": גדולתו של הקב"ה כשהיא מתפשטת בבריאה, כלומר מלכותו, היא ה"אחרי" — האחוריים של הוי'. ההתבוננות בכך מולידה את ה"הליכה", אהבה לה' לבדו.

ולהיות בחי' הליכה באהבה זו ממדרגה למדרגה דכמה דרגין על דרגין עד אין חקר ואהבה זו היא גדולה ונפלאה לאין קץ ותכלית להתענג על ה' ממש תענוג נפלא לאין קץ מאחר שבאמת כל העולמות אינן וכיוון שיש בהליכה זו שבאהבה התקדמות ממדרגה למדרגה — שהרי יש "דרגות רבות זו למעלה מזו" עד אין חקר — אהבה זו גדולה ונפלאה לאין קץ ותכלית: להתענג על ה' ממש, בתענוג נפלא שאין לו קץ, שהרי באמת כל העולמות אינם אלא זיו בלבד...

האהבה הזאת מתקדמת בלי סוף ממדרגה למדרגה, כי יש דרגות רבות מספור. היא נעשית תענוג שאין לו גבול בה' עצמו, שכן באמת כל העולמות אינם אלא זיו שלו.

אלא זיו כו' וכתוב הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו^{46,47} כו' לבני ישראל עם קרובו שהם קרוביו ממש כי חלק ה' ממש עמו.⁴⁸

אלא זיו בלבד וגו'. וכתוב: "הודו על ארץ ושמים, וירם קרן לעמו" וגו', "לבני ישראל עם קרובו" — שהרי הם קרובים אליו ממש, כי "חלק הוי' עמו" ממש.

בתהילים נאמר שהודו של הקב"ה הוא על הארץ והשמים, ובכל זאת הוא הרים את קרן ישראל, "עם קרובו". ישראל קרובים אליו ממש, שכן "חלק הוי' עמו"; לכן אהבתם יכולה להגיע אל הקב"ה עצמו, מעבר לכל העולמות.

9 ואי לזאת מה מאד תהיה שמחת הנפש גדולה לאלהים ואהבה בתענוגים.⁴⁹ ועל זה נאמר עבדו את ה'⁵⁰ בשמחה היא שמחת הנפש המשכלת ומתבוננת בה' חיי

לכן תהיה גדולה עד מאוד שמחת הנפש בה', ו"אהבה בתענוגים" [שלה]. על כך נאמר: "עבדו את הוי' בשמחה" — זו שמחת הנפש המשכילה ומתבוננת בה', חיי

מאחר שאהבתו של יהודי יכולה להגיע עד ה' עצמו, שמחת נפשו בה' יכולה להיות עצומה — "אהבה בתענוגים". זו השמחה שעליה נאמר "עבדו את הוי' בשמחה": שמחתה של נפש המבינה ומתבוננת בה', חיי כל החיים.

החיים ברוך הוא ואמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] יפה שעה אחת בתשובה⁵¹ ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העוה"ב [העולם הבא]⁵² לפי שחיי עולם הבא אינן אלא זיו ממנו ית' כו'.

החיים, ברוך הוא. ואמרו חז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", משום שחיי העולם הבא אינם אלא זיו ממנו יתברך וכו'.

המשנה באבות אומרת ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא. הסיבה, אומר אדמו"ר הזקן, היא שחיי העולם הבא אינם אלא זיו מה'.

מה שאין כן תשובה ומעשים טובים שענין תשובה הוא להשיב את הנפש ולדבקה בו יתברך מקורא ושרשא דכולא.

אך לא כך הם פני הדברים בתשובה ובמעשים טובים, שכן עניינה של תשובה הוא להשיב את הנפש ולדבקה בו יתברך, מקור ושורש הכול.

תשובה ומעשים טובים, לעומת זאת, מגיעים אל ה' עצמו: התשובה משיבה את הנפש אל ה' וקושרת אותה אליו, מקור ושורש הכול.

וזהו ג"כ מ"ש בשמחה ובטוב לבב מרוב כל⁵³ דהיינו יותר מעולם הבא שנק' יום שכולו ארוך⁵⁴ כו' (ועמ"ש בפ' וארא ע"פ לכן אמור לבנ"י [לבני ישראל] וע"פ ובבואה לפני המלך⁵⁵ במגלת אסתר):

וזהו גם מה שכתוב: "בשמחה ובטוב לבב מרוב כל", כלומר, יותר מהעולם הבא, שנקרא "יום שכולו ארוך" וכו'. (ראו מה שנכתב בפרשת וארא על הפסוק "לכן אמור לבני ישראל", ועל הפסוק "ובבואה לפני המלך" שבמגילת אסתר).

התוכחה שבתורה למי שלא עבדו את ה' "בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" נקראת באותו אופן: השמחה צריכה להיות גדולה יותר מ"מרוב כל" — העולם הבא, שחז"ל מכנים "יום שכולו ארוך". אדמו"ר הזקן מפנה לשני מאמרים שלו בתורה אור להרחבה.

קטע 3 • 101-13

יראה וסדר התפילה

10 ב ואותו תיראו. הוא בחינת שוב כי תלכו הוא בחי' רצוא הלוך ונסוע ממדרגה למדרגה באהבה כו' 2. "ואותו תיראו" — זו בחינת שוב. שכן "תלכו" היא בחינת רצוא: הליכה ונסיעה ממדרגה למדרגה מתוך אהבה וכו';

סעיף 2 עובר למצווה השנייה: "ואותו תיראו". אהבה ויראה דומות לתנועת "רצוא ושוב" של המלאכים בחזון יחזקאל: האהבה, "תלכו", היא הרצוא — תנועה קדימה ממדרגה למדרגה; והיראה היא השוב.

והשוב הוא להיות תיראו יראה בושת היא יראה פנימית מפני גדולת א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו דלית מחשבה תפיסא ב"י [ביה]⁵⁶ וכל נהוראין מתחשכאן קמיה^{57, 58} כו'.

והשוב הוא להיות בבחינת "תיראו": יראת בושת, שהיא יראה פנימית מפני גדולתו של אין סוף, ברוך הוא, בעצמו ובכבודו, שאין מחשבה תופסת בו, וכל האורות מחשיכים לפניו וכו'.

השוב הוא "תיראו": יראה פנימית, תחושת בושת מפני גדולתו של אין סוף עצמו, שאין מחשבה תופסת בו וכל האורות מחשיכים לפניו. במקום שהאהבה שואפת אל ה', היראה גורמת לאדם לסגת ולהתבטל לפניו.

כי אית יראה ואית יראה^{59, 60} יראה חיצונית היא מפני התפשטות גדולת מלכותו ית' כמורא בשר ודם מפני התפשטות גדולת מלכותו על ריבוי עם ומדינות מלכותו כו'.

כי יש יראה ויש יראה. יראה חיצונית היא מפני התפשטות גדולת מלכותו ית', בדומה ליראה מפני מלך בשר ודם, מחמת התפשטות גדולת מלכותו על ריבוי העם ועל מדינות מלכותו וכו'.

יש סוגים שונים של יראה. יראה חיצונית היא יראה ממלכות ה' כפי שהיא מתפשטת בעולמות, בדומה ליראה שמעורר מלך בשר ודם, שמלכותו משתרעת על עמים וארצות רבים.

11 וכך כתיב אלף אלפין ישמשוניה⁶¹ כו'. וע"ד זה תקנו ברכת יוצר אור ששם נאמרה ונשנית יראה זו יוצר משרתים ואשר משרתיו כולם עומדים כו'

וכך נאמר: "אלף אלפים ישמשוניה" וכו'. על דרך זו תיקנו את ברכת "יוצר אור", שבה יראה זו נאמרת ונשנית: "יוצר משרתים" ו"אשר משרתיו כולם עומדים" וכו',

היראה החיצונית היא יראתם של המלאכים: "אלף אלפים ישמשוניה". חז"ל בנו את ברכת "יוצר אור", שלפני קריאת שמע של שחרית, סביב יראה זו, כשהיא מזכירה שוב ושוב את המלאכים העומדים לפני ה' ומשמשים אותו.

ומשמיעים ביראה כו' כולם כאחד עונים באימה ואומרים ביראה כו' והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול כו'

"ומשמיעים ביראה" וכו'; "כולם כאחד עונים באימה ואומרים ביראה" וכו'; "והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול" וכו';

הברכה מתארת את המלאכים המשמיעים את דברי ה' ביראה ועונים כאחד באימה, ואת האופנים וחיות הקודש, מלאכי המרכבה האלוקית, המתעלים ברעש גדול.

שמזה מקבלים ישראל ג"כ בחי' יראה זו. כמשל הרואה שרים משתחוים לפני המלך כו' וכמ"ש במ"א.

ומכך מקבלים גם ישראל בחינה זו של יראה, בדומה לאדם הרואה שרים משתחוים לפני המלך וכו', כפי שמוסבר במקום אחר.

באומרו את המילים הללו ובהתבוננות בהן, יהודי מקבל גם הוא יראה זו, כמו אדם הרואה שרים נכבדים משתחוים לפני המלך ומתמלא יראה מפני המלך עצמו.

12 והנה יראה זו קודמת לאהבה שעייז שמקבלים יראה זו נמשכה מדרגת האהבה האמורה באהבת עולם אהבתנו כו'

והנה יראה זו קודמת לאהבה, שכן באמצעות קבלת יראה זו נמשכת דרגת האהבה שנוכרה בפסוק "באהבת עולם אהבתנו" וכו',

יראה חיצונית זו קודמת לאהבה בסדר התפילה: לאחר ברכת יוצר אור באה הברכה "באהבת עולם אהבתנו", ובה נמשכת האהבה.

ויחד לבבנו לאהבה כו' הבוחר בעמו ישראל באהבה עד שבק"ש [שבקריאת שמע] נמשכה מדת האהבה העליונה לקיים ואהבת את⁶² ה' אלהיך כו'

"ויחד לבבנו לאהבה" וכו', "הבוחר בעמו ישראל באהבה", עד שבקריאת שמע נמשכת מידת האהבה העליונה, כדי לקיים את הכתוב "ואהבת את הוי' אלקיך" וכו'.

בברכה זו מבקשים מהי "ויחד לבבנו לאהבה", והיא מסתיימת במילים "הבוחר בעמו ישראל באהבה". לאחר מכן, בקריאת שמע עצמה, נמשכת האהבה העליונה, כדי שהאדם יוכל לקיים את הציווי "ואהבת את הוי' אלקיך".

ועל בחינת יראה ואהבה זו נאמר אכלתי יערי עם דבשי⁶³ יער הוא שבו כל עץ ועצי שטים עומדים הם המלאכים שרפים עומדים.^{64, 65, 66}

ועל בחינה זו של יראה ואהבה נאמר: "אכלתי יערי עם דבשי". יער הוא מקום שיש בו כל עץ, ו"עצי שטים עומדים" הם המלאכים, שעליהם נאמר "שרפים עומדים".

הפסוק "אכלתי יערי עם דבשי" רומז ליראה ולאהבה אלה; המילה "יער" מתפרשת בדרך כלל כ"חלת דבש", אך פירושה גם יער. יער הוא מקום שיש בו עצים עומדים, והמדרש משווה את קרשי השיטים העומדים של המשכן לשרפים ש"עומדים" למעלה. היער הוא אפוא המלאכים, העומדים ביראה קבועה.

13 וזהו בברכת יוצר אור ששם נאמר ענין המלאכים שעומדים ומשמיעים ביראה והאופנים ברעש גדול כו'.

וזהו בברכת יוצר אור, שבה מדובר על המלאכים, העומדים ומשמיעים ביראה, ועל האופנים ברעש גדול וכו'.

"יער" שבפסוק מופיע בברכת יוצר אור, המתארת את המלאכים העומדים ומשמיעים ביראה ואת האופנים העולים ברעש גדול. וזהו יראה המלאכים, שבאה תחילה.

ודבשי היינו מתיקות ותענוג היא האהבה בתענוגים שנמשכה בקי"ש [בקריאת שמע] ואהבת בכל לבבך⁶⁷ שגם תוכיות הלב שהיא בעולם והסתר האהבה המסותרת יהיה גם תוכו רצוף אהבה⁶⁸ בהתגלות.

ו"דבשי" פירושו מתיקות ותענוג; זוהי אהבה בתענוגים הנמשכת בקריאת שמע, "ואהבת... בכל לבבך": שגם פנימיות הלב, הנמצאת בעולם ובהסתר — האהבה המסותרת — תהיה גם היא מלאה מבפנים באהבה גלויה.

"דבשי", מתיקות ותענוג, היא האהבה בתענוגים הנמשכת בקריאת שמע: "ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך". גם הנקודה הפנימית ביותר שבלב, שבה האהבה המסותרת חבויה, צריכה להיות מלאה בגלוי באהבה — "תוכו רצוף אהבה", בלשון שיר השירים.

ובכל נפשך כל כחות הנפש מחשבה במחשבה כו' ובכל מאדך בלי שיעור והפסק שהאהבה בתענוגים אין לה קץ וסוף שיש להתענג מרוב כל כני"ל

"ובכל נפשך" — בכל כוחות הנפש, מחשבה בתוך מחשבה וכו'. "ובכל מאדך" — בלי שיעור ובלי הפסק, כי לאהבה בתענוגים אין קץ וגבול, שכן יש להתענג יותר מ"רוב כל", כנזכר לעיל.

"בכל נפשך" פירושו בכל כוח של הנפש, כשהמחשבה של האדם מצטרפת למחשבת ה'; ו"בכל מאדך" פירושו אהבה בלי שיעור ובלי הפסק. אהבה בתענוגים זו היא בלי גבול, משום שהיא מתענגת בה' יותר מ"רוב כל", העולם הבא, כפי שהוסבר לעיל.

(ועמ"ש ע"פ אני ישנה^{69,70} כו' גבי פ"י יונת), ומבחינת אהבה זו יבא ויגיע למדרגת יראה פנימיות בחי' ביטול במציאות ממש והיינו בחי' השתחוואות שבתפלת שמונה עשרה

(ראו מה שכתוב על הפסוק "אני ישנה" וכו', בעניין פירוש "יונת"). ומבחינת אהבה זו יבוא ויגיע למדרגת יראה פנימית, בחינת ביטול גמור של המציאות ממש; וזוהי בחינת ההשתחוואות שבתפלת שמונה עשרה.

לאחר שהוא מפנה לפירושו על "יונת" במאמר על "אני ישנה", אומר אדמו"ר הזקן שאהבה זו מובילה ליראה פנימית: לביטול גמור של עצם המציאות לפני ה'. הדבר מתבטא בהשתחוואות שבתפלת שמונה עשרה, תפילת העמידה.

כי בחינת יוצר אור הוא מדרגת המלאכים ויראתם והשתחוואתם הוא בבחינת חיצוניות. משא"כ תפלת שמונה עשרה היא בחי' ביטול והשתחוואות הנשמות שהם בבחי' פנימיות.

כי בחינת יוצר אור היא מדרגת המלאכים, ויראתם והשתחוואתם הן בבחינת חיצוניות; ואילו תפילת שמונה עשרה היא בחינת הביטול וההשתחוואות של הנשמות, שהן בבחינת פנימיות.

יראת המלאכים והשתחוואתם, המתוארות ביוצר אור, שייכות לחיצוניות. הביטול וההשתחוואה של הנשמות בתפילת שמונה עשרה שייכים לפנימיות.

דהיינו להיות בבחי' בטול במציאות ממש מפני אור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו דלית מחשבה כו' כלומר, להיות בבחינת ביטול גמור של המציאות ממש מפני אור אין סוף ברוך הוא, בעצמו ובכבודו, שלית מחשבה וכו' [יכולה להשיגו]:

בתפילת שמונה עשרה האדם צריך לעמוד בביטול מוחלט לפני אור אין סוף עצמו — לפני ה' כפי שהוא בעצמותו, מעבר להשגתה של כל מחשבה.

בחי' סובב כל עלמין [ועמ"ש מענין ביטול במציאות שבשמונה עשרה ע"פ יהודה אתה⁷¹ כו' וע"פ השמים כסאי כו' איזה בית אשר תבנו לי⁷² כו']

בחינת סובב כל עלמין. [וראו מה שכתוב בעניין ביטול במציאות שבשמונה עשרה, על הפסוק "יהודה אתה" וכו', ועל הפסוק "השמים כסאי" וכו', "איזה בית אשר תבנו לי" וכו',

זהו האור הסובב את כל העולמות, גדול מכדי להתלבש בהם. להרחבה בעניין הביטול של תפילת שמונה עשרה מפנה אדמו"ר הזקן למאמרו על "יהודה אתה" ועל "השמים כסאי" ... איזה בית אשר תבנו לי".

והקדוש בשמים ובארץ⁷³ שאין לפניו ית' בחיי שמים ולא בחינת ארץ שמעלה ומטה שוין אצלו ואין תופס מקום לפניו ית' גשמיות כמו רוחניות ממש

ו"הקדוש בשמים ובארץ": שאין לפניו יתברך בחינת שמים ולא בחינת ארץ, שכן למעלה ולמטה שווים בעיניו; והגשמיות אינה תופסת מקום לפניו יתברך, ממש כמו הרוחניות [שאינה תופסת מקום].

הביטוי "הקדוש בשמים ובארץ", מתוך ברכת ישתבח, מבטא שלפני ה' אין לא "שמים" ולא "ארץ": למעלה ולמטה שווים בעיניו, ודברים גשמיים אינם תופסים לפניו מקום יותר מדברים רוחניים.

ולכן יכול להיות נמשך בחינת ביטול זה גם בגשמיות כי הכל רק בבחינת באורך נראה אור⁷⁴ באורך גן עדן העליון ונראה אור גן עדן התחתון וכולם אינם רק אור וזיו כו' כנ"ל:

ולכן בחינה זו של ביטול יכולה להימשך גם בגשמיות, שהרי הכול הוא רק בבחינת "באורך נראה אור": "באורך" הוא גן עדן העליון, ו"נראה אור" הוא גן עדן התחתון, וכולם אינם אלא אור וזיו וכו', כנזכר לעיל.)

לכן ביטול זה יכול להגיע גם לעולם הגשמי. כפי שהוסבר קודם, הכול הוא רק בבחינת "באורך נראה אור": גם גן עדן העליון וגן עדן התחתון אינם אלא אור וזיו, ולכן הגשמיות והרוחניות כאחת נחשבות לאין לפניו.

קטע 4 • 14-15

מצוות ותורה

14 ג ואת מצותיו תשמרו. הנה במצות כתיב אשר אנכי מצוך היום⁷⁵ על לבבך. פיי כדי להמשיך לבבך אליו ית' כמים הפנים⁷⁶ כו'

ג. "ואת מצוותיו תשמרו". על המצוות נאמר: "אשר אנכי מצווח היום על לבבך", כלומר, כדי למשוך את לבך אליו יתברך, "כמים [המשקפים] את הפנים" וכו';

סעיף ג מסביר את הציווי השלישי, "ואת מצוותיו תשמרו". על המצוות אומרת התורה: "אשר אנכי מצווח היום על לבבך" — הן נועדו למשוך את לבו של האדם אל ה', כפי שפנים משתקפות במים ומשיכות לפנים המביטות בהן.

שעל ידי המצוות שהם רצונו ית' אשר קדשנו במצותיו שנמשכות למטה על נפש האדם יתעורר רצון הנפש ג"כ אליו ית' כמים הפנים.

שכן באמצעות המצוות, שהן רצונו יתברך, "אשר קידשנו במצוותיו", והנמשכות למטה אל נפשו של האדם, יתעורר גם רצון הנפש אליו יתברך, "כמים [המשקפים] את הפנים".

המצוות הן רצונו של ה', שהוא ממשיך אל הנפש, כמתואר בברכה "אשר קידשנו במצוותיו". כאשר רצון ה' נמשך אל האדם, מתעורר בתגובה גם רצונו של האדם כלפי ה', כמו השתקפות במים.

וזהו עשה רצונו כרצונך⁷⁷ כדי שיעשה רצונך כרצונו.⁷⁸ פיי שימשך רצונו ית' שהן המצות למטה כדי שימשך רצון הנפש אליו ית'.

וזהו "עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו": כלומר, שרצונו יתברך, שהן המצוות, יימשך למטה, כדי שרצון הנפש יימשך אליו יתברך.

גם את דברי המשנה "עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו" מפרשים באותו אופן: רצון ה' יורד אל האדם בדמות המצוות, כדי שרצון הנפש יוכל להימשך אליו.

וזהו ענין נר מצוה⁷⁹ דהיינו שמן המצוה נמשך נר והארה בנפש היא הארת הרצון והאהבה שבלב

וזהו ענין "נר מצווה": מן המצווה נמשך אל הנפש נר והארה, שהיא הארת הרצון והאהבה שבלב.

זהו פירוש "נר מצווה": כל מצווה מדליקה נר בנפש — זוהר של רצון ושל אהבת ה' בלב.

(ועמ"ש מזה ע"פ והיה לכם לציצית^{80,81} איך שהמצות הן הן שממשיכות בחי' חכמה עילאה בחינת ביטול לכללות נשמות ישראל כו' ונר בגימט' [בגימטריא] ר"ן [רבינו נסים] כי בחי' רמ"ח מ"ע [מצות עשה] הן נמשכות ע"י ב' בחי' ימין ושמאל כו' ע"ש, וכמ"ש בזהר תרומה)

(ראו מה שנתבאר בעניין זה על הפסוק "והיה לכם לציצית": כיצד המצוות עצמן הן הממשיכות את בחינת חכמה עילאה, בחינת ביטול, לכללות נשמות ישראל וכו'; ו"נר" בגימטריה 250, כי בחינת רמ"ח מצוות עשה נמשכת באמצעות שתי בחינות, ימין ושמאל וכו'; ראו שם, וכן כמו שכתוב בזהר, תרומה)

בהערת סוגריים מפנה אדמו"ר הזקן למאמרו על ציצית, שבו מוסבר שהמצוות ממשיכות חכמה עילאה, מקור הביטול, לנשמות ישראל כולן. למילה "נר" יש ערך מספרי של 250: 248 מצוות עשה, ועוד שני ערוצים — ימין ושמאל — שבאמצעותם הן נמשכות, כפי שמבואר בזהר על פרשת תרומה.

(דקס"ו ע"ב)⁸² ע"פ כי נר מצוה כו'. ועיין ברבות קדושים פכ"ה⁸³ אחרי כו' תלכו וכי אפשר לב"ו [לבשר ודם]⁸⁴ כו'

(דף קס"ו ע"ב), על הפסוק "כי נר מצווה" וכו'. וראו גם מדרש רבה, קדושים, פרק כ"ה: "אחרי [ה' אלקיכם] תלכו" — וכי אפשר לבשר ודם וכו',

הקטע בזהר מפרש את הפסוק "כי נר מצווה". אדמו"ר הזקן מפנה גם למדרש על פרשת קדושים, ששואל כיצד ייתכן שבשר ודם ילך "אחרי" ה'.

ובו תדבקון כו' עד אלא למטע תחלה כו' ע"ש והיינו להמשיך בהארץ מבחי' עץ החיים

"ובו תדבקון" וכו', עד "אלא למטע תחילה" וכו'; ראו שם. והיינו להמשיך בארץ מבחינת עץ החיים.

המדרש שואל שאלה דומה על הפסוק "ובו תדבקון", ומשיב שיש ללכת בדרכיו של ה': בתחילת הבריאה הוא עסק תחילה בנטיעה, ולכן גם ישראל, עם כניסתם לארץ, צריכים להתחיל בנטיעה. אדמו"ר הזקן מסביר שעניין זה הוא להמשיך בארץ מבחינת עץ החיים.

(ועיין בזהר כ"י ויחי דרכיו ע"ב גבי בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן^{85,86} קדושים דפ"ז סע"א [סוף עמוד א.]. בלק דף ר"ב. פנחס רנ"ג א'. ועיין ברבות נשא פ"י [פרק י' / פרשה י'] רל"ו ג' ובשה"ש [ובשיר השירים] בפסוק שוקיו עמודי⁸⁷).⁸⁸

(וראו בזהר, פרשת ויחי, דף רכ"ו ע"ב, בעניין "כפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן"; קדושים, דף פ"ז ע"א, בסוף העמוד; בלק, דף ר"ב; פינחס, רנ"ג ע"א. וראו גם מדרש רבה, נשא, פרק י', דף רל"ו, טור ג', ובשיר השירים על הפסוק "שוקיו עמודי").

נוספים כאן מקורות: הזהר על פרשת ויחי, המסביר את דברי המשנה שהעולם נידון בפסח על התבואה ובעצרת על פירות האילן, וכן מקומות נוספים בזהר ובמדרש רבה.

אך הנה המצות צריכות שמירה דהיינו הנר שנמשך מהן וכענין לא כאברהם שיצא ממנו⁸⁹ ישמעאל כו', ואמרז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] עבירה מכבה מצוה דהיינו שמכבה את הנר ונשקע אש האהבה, אולם המצוות זקוקות לשמירה, כלומר, על הנר הנמשך מהן יש לשמור, וכעין "לא כאברהם, שיצא ממנו ישמעאל" וכו'. וחכמינו ז"ל אמרו: "עבירה מכבה מצווה"; כלומר, היא מכבה את הנר, ואש האהבה שוקעת;

אף על פי כן, המצוות זקוקות ל"שמירה": יש לשמור על הנר שהן מדליקות. אדמו"ר הזקן רומז לדברי הגמרא על חששו של יעקב שמא יצא ממנו דבר שאינו ראוי, כפי שישמעאל יצא מאברהם; וחכמים אומרים: "עבירה מכבה מצווה", כלומר, החטא מכבה את הנר ואש האהבה דועכת.

אבל אינו מכבה גוף המצוה עצמה ח"ו [חס ושלום] לומר כי לא תזכרנה לו המצות בחשבון ח"ו [חס ושלום]

אך אין היא מכבה את גוף המצווה עצמה, חס ושלום, ואין לומר שהמצוות לא ייזכרו לזכותו בחשבון, חס ושלום;

החטא אינו מוחק את המצווה עצמה, חס ושלום; המצוות שאדם קיים עדיין נזקפות לזכותו.

שהרי מי שיש בידו מחצה זכיות ומחצה עונות הרי זה מנוחלי עוה"ב [עולם הבא] אלא שנפרעין ממנו על עונותיו ואינו מאבד זכיותיו ח"ו [חס ושלום]

שהרי מי שיש בידו מחצית זכיות ומחצית עונות הוא מיורשי העולם הבא; אלא שנפרעים ממנו על עונותיו, אך זכויותיו אינן אובדות, חס ושלום.

גם מי שזכויותיו ועונותיו שקולים עדיין יש לו חלק בעולם הבא; הוא נענש על עונותיו, אך זכויותיו אינן אובדות.

אלא הכוונה שמכבה את הנר וההארה שנמשך מהמצוה בנפש וע"ז נאמר ואת מצותיו תשמרו שלא יבא לידי איבוד ח"ו [חס ושלום] והיינו ע"י ובקולו תשמעו הוא קול התורה כי עבירה מכבה מצוה ואינה מכבה תורה.^{90, 91, 92}

אלא הכוונה היא שהיא מכבה את הנר ואת ההארה הנמשכת מהמצווה אל הנפש. ועל כך נאמר: "ואת מצוותיו תשמרו", כדי שלא יבוא לידי אובדן, חס ושלום; והדבר נעשה באמצעות "ובקולו תשמעו", שהוא קול התורה, שהרי עבירה מכבה מצווה אך אינה מכבה תורה.

מה שהחטא מכבה הוא הנר — זוהר האהבה שהמצווה הביאה אל הנפש. שמירתו היא משמעות הציווי "ואת מצוותיו תשמרו", והיא נעשית באמצעות הציווי הבא, "ובקולו תשמעו" — קול התורה, שכן עבירה מכבה מצווה אך אינה מכבה תורה.

15 והטעם שעם היות שהמצוה היא הארת רצון העליון ב"ה עכ"פ [על כל פנים] הרי ירדה למטה בנפש ונגבלה בבחי' כלי

הטעם הוא שאף שהמצווה היא הארה של הרצון העליון, ברוך הוא, מכל מקום היא ירדה למטה אל הנפש והוגבלה בבחינת כלי;

מדוע חטא יכול לכבות מצווה אך לא תורה? המצווה היא קרן של רצונו העליון של ה', אך כשהיא יורדת אל הנפש היא נתונה בתוך "כלי" מוגבל.

והרי יש בחי' זה לעומת זה⁹³ שכשם שע"י המצוה הוא מקיים הרצון כך הנה בעבירה הוא עובר הרצון ולכן עבירה מכבה הארת המצוה.

ויש בחינת "זה לעומת זה": כשם שבאמצעות המצווה האדם מקיים את הרצון, כך בעבירה הוא עובר על הרצון. לכן עבירה מכבה את הארת המצווה.

מאחר שהי' ברא "זה לעומת זה", למצווה יש מקבילה: כשם שמצווה מקיימת את רצון ה', עבירה מפרה אותו. לכן עבירה יכולה לכבות את האור שהמצווה הדליקה.

אבל התורה היא אלפים שנה⁹⁴ כו" ⁹⁵ אורייתא מחכמה נפקת^{96, 97} כו" היא המאירה את הנר מצוה וכמ"ש כי נר מצוה ותורה אור⁹⁸ שהתורה הוא האור להנר של מצוה

אבל התורה היא "אלפיים שנה" וכו'; "אורייתא מחכמה נפקת" וכו'. היא שמאירה את נר המצווה, כמו שכתוב: "כי נר מצווה ותורה אור" — התורה היא האור של נר המצווה.

אולם התורה קדמה לעולם ב"אלפיים שנה" ו"יצאת מחכמה"; היא אור נעלה יותר, המאירה את נר המצווה. בפסוק "כי נר מצווה ותורה אור" התורה היא האור שמדליק את הנר.

(ועיין בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ר"פ בהעלותך פ"י משום דהתורה היא עץ החיים שהוא בחי' יסוד אבא כו' ואין כח בקליפה לשלוט שם, משא"כ במצוה שהיא בחי' מלכות ששם עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע]⁹⁹ ויש שם אחיזה לחיצונים, והיינו שהמצוה נק' נר

(ועיינו ברמ"ז, בתחילת פרשת בהעלותך, שמפרש [שהדבר הוא] מפני שהתורה היא עץ החיים, בחינת יסוד אבא וכו', ואין לקליפה כוח לשלוט שם; ואילו המצווה היא בחינת מלכות, שבה נמצא עץ הדעת טוב ורע, ושם יש אחיזה לחיצונים. כלומר, המצווה נקראת נר

בהערה מוסגרת מצטט אדמו"ר הזקן את הרמ"ז, מפרש הזוהר: התורה היא עץ החיים, ששורשו ביסוד אבא, במקום שבו אין לקליפה כוח; ואילו המצווה היא בבחינת מלכות, מקום עץ הדעת טוב ורע, שבו יכולים הכוחות החיצוניים להיאחז. לכן המצווה נקראת רק "נר".

שהיא המשכת ח"ע [חכמה עילאה] ע"י רמ"ח אברים, אבל התורה אור היינו המשכת ח"ע [חכמה עילאה] ממש כמו שהיא למעלה מהתלבשות באברים כו' וזהו ענין הנז' [הנזכר] כאן שהתורה היא אלפים שנה כו' אאלפך חכמה אאלפך בינה¹⁰⁰ בחינת עץ החיים כנ"ל.

מפני שהיא המשכת חכמה עילאה באמצעות רמ"ח איברים; אבל "התורה אור", כלומר, המשכת חכמה עילאה עצמה, כפי שהיא למעלה מהתלבשות באברים וכו'. וזהו העניין הנזכר כאן, שהתורה היא "אלפיים שנה" וכו': "אאלפך חכמה, אאלפך בינה" — בחינת עץ החיים, כנזכר לעיל.

מצווה ממשיכה את חכמה עילאה באמצעות רמ"ח "איברים" של המצוות, ואילו התורה ממשיכה את חכמה עילאה כפי שהיא, למעלה מהתלבשות באברים. ה"אלפיים שנה" קשורים ל"אאלפך חכמה, אאלפך בינה": המילה "אאלפך" קשורה ל"אלף", ולכן שני האלפים רומזים לחכמה ולבינה, עץ החיים.

ויוכן זה עוד ממ"ש ע"פ והיה מספר בניי [בני ישראל]¹⁰¹ בענין פקדת הארץ ותשוקקה¹⁰² דקאי על המצות שעיי' נעשה הנפש שוקקה כמים הפנים כו'

הדבר יובן יותר ממה שנכתב על הפסוק "והיה מספר בני ישראל", בעניין "פקדת הארץ ותשוקקה", המתייחס למצוות, שעל ידן נעשית הנפש משתוקקת, "כמים הפנים לפנים" וכו';

הוא מוסיף הסבר ממאמרו על "והיה מספר בני ישראל": הפסוק "פקדת הארץ ותשוקקה" מתייחס למצוות, הגורמות לנפש להשתוקק לה; כדרך שפנים משתקפים במים.

אך התורה היא בחי' עד יערה עלינו רוח ממרום¹⁰³ שלמעלה מבחי' מים שהן המצות כו' ע"ש ועיין ברע"מ [ברע"א מהימנא] פ' צו (דכ"ח ע"ב) מענין ואין עבירה מכבה תורה¹⁰⁴ ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] שם.

אבל התורה היא בחינת "עד יערה עלינו רוח ממרום", שהיא למעלה מבחינת המים, שהם המצוות וכו' — עיינו שם. ועיינו גם ברע"א מהימנא, פרשת צו, דף כ"ח ע"ב, בעניין "ואין עבירה מכבה תורה", וברמ"ז שם.

אולם התורה היא "רוח שנשפכת עלינו ממרום", למעלה מ"מים" המצוות. הוא מפנה גם לרע"א מהימנא על פרשת צו, המלמד שעבירה אינה מכבה תורה, ולרמ"ז שם.

כי מקור התורה ושרשה היא הגבה למעלה מקורא ושרשא דכולא מבחי' י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] הנמשכות בחדש אלול

כי מקור התורה ושרשה גבוהים מאוד למעלה, מקורו ושרשו של הכול, מבחינת י"ג מידות הרחמים הנמשכות בחודש אלול,

חטא אינו יכול לכבות את התורה, מפני ששרשה גבוה מכל דבר אחר — ביי"ג מידות הרחמים, הנמשכות בחודש אלול.

כי אז הוא זמן ועת רצון למעלה, ובכל השנה ממשיכים י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] על ידי התורה

כי אז הוא זמן ועת רצון למעלה, ובמשך כל השנה נמשכות י"ג מידות הרחמים באמצעות התורה.

אלול הוא זמן של רצון אלוהי, שבו נמשכות מלמעלה י"ג מידות הרחמים; בשאר ימות השנה הן נמשכות באמצעות התורה.

כי מקור התורה תרי"ג מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן בגימט' [בגימטריא] תרי"ך הם תרי"ך עמודי אור מקורות הרחמים והסליחות ושם נושא עון ופשע

מקור התורה — תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן, שבגימטריה הן תרי"ך — הם תרי"ך עמודי אור, מקורות הרחמים והסליחות; ושם נאמר "נושא עון ופשע".

תרי"ג מצוות התורה יחד עם ז' מצוות דרבנן עולות בגימטריה תרי"ך, והן "תרי"ך עמודי אור", מקורות הרחמים והסליחות. שם ה' "נושא עון ופשע" — אחת מיי"ג מידות הרחמים.

ולכן אין עבירה מכבה תורה לפי שנמשך מבחי' נושא עון כו' (וזהו הרועה בשושנים^{105, 106} שהם י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] ואמרו בזהר שמות דף עשרים ע"ב באותן ששונים בתורה כו'.

ולכן אין עבירה מכבה תורה, מפני שהיא נמשכת מבחינת "נושא עון" וכו'. (וזהו "הרועה בשושנים", שהם י"ג מידות הרחמים; ואמרו בזהר, Shemos, page 20b, [שהכוונה] לאותם ששונים בתורה וכו').

מכיוון שהתורה נמשכת מבחינת "נושא עון", החטא אינו יכול לכבות אותה. בדרך אגב נוספת אומר אדמו"ר הזקן שה"ששונים" שבפסוק "הרועה בשושנים" הן י"ג מידות הרחמים, ומביא את דברי הזהר, הדורש "בששונים" כ"בין השונים תורה".

ויובן זה ממ"ש במ"א ע"פ ואתחנן¹⁰⁷ שהתורה הוא המשכת אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מבחינה שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מגעת שם וזהו ענין ואתחנן מתנת חנם חנם בלא מצות וגם ואתחנן בחינת חנון ורחום הוי' שזהו בחי' י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] כו' ע"ש.

ענין זה יובן ממה שכתוב במקום אחר על הפסוק "ואתחנן": התורה היא המשכה של אתערותא דלעילא מבחינה שאתערותא דלתתא אינה מגיעה אליה. וזהו פירוש "ואתחנן" — מתנת חנם, חנם בלא מצות; וגם "ואתחנן" הוא בחינת "חנון ורחום הוי'", שהיא בחינת י"ג מידות הרחמים וכו'; עיין שם.

הוא מפנה למאמרו על "ואתחנן": התורה ממשיכה אתערותא דלעילא מבחינה ששם אתערותא דלתתא אינה יכולה להגיע אליה. "ואתחנן" פירושו בקשה למתנת חנם, שאינה בזכות מצוות; והוא גם רומז ל"חנון ורחום הוי'", י"ג מידות הרחמים.

הרי מכ"ז [מכל זה] מבואר איך שייך המשכת י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] ע"י התורה ועמ"ש עוד מענין תורה ומצות בד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע¹⁰⁸ גבי שבועות).

מכל זה מובן כיצד שייכת המשכת י"ג מידות הרחמים באמצעות התורה. וראו עוד מה שכתוב בעניין תורה ומצוות במאמר המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע", לשבועות.

כל זה מראה כיצד התורה ממשיכה את י"ג מידות הרחמים. להרחבה בעניין תורה ומצוות הוא מפנה למאמרו לשבועות, העוסק בפסוק "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע".

וזהו ובקולו תשמעו כי כל קול הוא ענין המשכה מלמעלה למטה כך התורה הנה נמשכה מלמעלה ממקום גבוה מאד ע"י תנאים ואמוראים מארי

וזהו "ובקולו תשמעו", כי כל קול עניינו המשכה מלמעלה למטה. כך התורה נמשכה מלמעלה, ממקום גבוה מאוד, באמצעות התנאים והאמוראים, בעלי

כך מתבאר הצינור הבא, "ובקולו תשמעו": קול מוליך את מה שבתוכו כלפי מטה והחוצה. כך ירדה התורה ממקום גבוה מאוד באמצעות התנאים והאמוראים, חכמי המשנה והגמרא.

מתניתין וגמרא והלכה זו שנאמרה מפי בית שמאי ובית הלל היא דבר ה' עצמו וכמ"ש ודברי אשר שמתו בפ"ך¹⁰⁹ דברי ממש וזהו ובקולו ממש תשמעו

המשנה והגמרא. והלכה זו שנאמרה מפי בית שמאי ובית הלל היא דבר ה' עצמו, ככתוב: "ודברי אשר שמתו בפ"ך" — דבריי ממש. וזהו "ובקולו" ממש "תשמעו";

גם הלכה שנאמרה מפי בית שמאי ובית הלל היא דבר ה' עצמו, כפי שאומר הנביא: "ודברי אשר שמתו בפ"ך". משום כך נאמר "ובקולו": בלימוד התורה האדם שומע את קולו של ה' עצמו.

כי כל היושב ושונה הקב"ה יושב ושונה כנגדו רק אתם תשמעו כענין שמע השמע לאוזן מה שאתה מוציא מפ"ך,¹¹⁰ פ"י שאתה הוא בחי' תורה שבעל פה שהיא היא הדבר ה' המדברת בפ"ך.¹¹¹

כי כל היושב ושונה, הקדוש ברוך הוא יושב ושונה כנגדו; אלא שעליכם לשמוע, כענין "שמע" — השמע לאוזן מה שאתה מוציא מפ"ך. פירוש הדבר הוא שאתה — בחינת תורה שבעל פה — והיא עצמה דבר ה' המדבר בפ"ך.

חז"ל מלמדים שכאשר אדם יושב ושונה, הקדוש ברוך הוא יושב ושונה כנגדו; תפקידו של האדם הוא לשמוע. את דברי הגמרא "השמע לאוזן מה שאתה מוציא מפ"ך" מפרשים כאן כך: ה"אתה" המדבר הוא תורה שבעל פה, דבר ה' המדבר מתוך פיו של האדם.

קטע 5 • 161-18

העבד והדבקות

16 ואותו תעבדו פי' תעבדו להיות בחי' עבד וכמ"ש עבדו את¹¹² ה' בשמחה כי צריך להיות בבי' בחינות בחי' בן ובחי' עבד. בחי' בן הוא האהבה ושמחת הנפש להיות תלכו ממדרגה למדרגה.

"ואותו תעבדו": "תעבדו" פירושו לעבוד במעמד של עבד, כמו שכתוב: "עבדו את הוי' בשמחה". על האדם לעבוד בשני אופנים: בבחינת בן ובבחינת עבד. בחינת בן היא אהבת הנפש ושמחתה, שעל ידיהן הוא הולך ממדרגה למדרגה.

הציווי הבא הוא "ואותו תעבדו" — לעבוד כעבד. בהסתמך על הפסוק "עבדו את הוי' בשמחה", מסביר אדמו"ר הזקן שעל האדם לעבוד את ה' בשני אופנים: כבן וכעבד. עבודת הבן היא האהבה והשמחה, שבאמצעותן הוא "הולך" ממדרגה למדרגה.

17 ובחי' עבד הוא לעבוד כמו העבד שהוא עובד את אדונו שאין כונתו רק לעבוד את אדונו למלאות רצונו הגם שלא יהיה לו שום טעם והשגה בעבודתו

בחינת עבד היא לעבוד כמו עבד העובד את אדונו, שכל כוונתו היא רק לשרת את אדונו ולמלא את רצונו, אף שאין לו שום טעם או הכנה בעבודתו,

דרך עבודתו של עבד היא לשרת את אדונו: מטרתו היחידה היא לעשות את רצון אדונו, גם בלי להבין את הטעם לעבודתו.

וגם אינו יודע טיב העבודה ומהותה שיהיה לו חפץ ותשוקה מצד העבודה עצמה אעפ"כ [אף על פי כן] הרי הוא עובד בלב שלם מחמת שמקבל

וגם אינו יודע את טיבה ואת מהותה של העבודה, כך שיחפוץ ויתאווה לעבודה עצמה; ואף על פי כן הוא עובד בלב שלם, מפני שהוא מקבל

ייתכן שהוא כלל אינו מעריך את העבודה עצמה או חש כלפיה רצון, ובכל זאת הוא עובד בלב שלם מפני שקיבל עליו את עול אדונו.

עליו עול רבו לעבדו בכל כחו, כך צריך אדם לקבל עליו עול מלכות שמים ולקיים מצותיו ית' מחמת כי כן צוה לו המלך כו', הגם

עליו את עול רבו, לעבוד אותו בכל כוחו. כך אדם צריך לקבל עליו את עול מלכות שמים ולקיים את מצוותיו ית', מפני שכך ציווה המלך וכו', אף על פי

העבד משרת את אדונו בכל כוחו. כך אדם צריך לקבל עליו את עול מלכות שמים ולקיים את מצוות ה', פשוט מפני שכך ציווה המלך.

כי מצות צריכות כוונה וכוונתה היא השמחה באהבת ה' כמים הפנים מפני שבה ועל ידה נמשך רצון העליון אשר קדשנו במצותיו, מ"מ צריך להיות ג"כ בחיי עבודה

שמצוות צריכות כוונה, וכוונתן היא השמחה שבאהבת ה', "כמים הפנים", שכן בה ועל ידה נמשך הרצון העליון, "אשר קידשנו במצותיו"; אף על פי כן, צריכה להיות גם בחינת עבודה;

המצוות אכן צריכות כוונה, וכוונתן היא השמחה שבאהבת ה' — תגובת הנפש לרצון העליון הנמשך בכל מצווה. ואף על פי כן, צריכה להיות גם דרך עבודתו של העבד.

כי הגם שעבודה זו היא מדרגה התחתונה שבנפש נגד השמחה באהבת ה' מ"מ הרי יש בה מעלה אחרת מצד ההכנעה והביטול כו'

שכן אף שעבודה זו היא המדרגה התחתונה שבנפש ביחס לשמחה שבאהבת ה', בכל זאת יש בה מעלה אחרת, מצד ההכנעה והביטול וכו',

לעומת שמחת האהבה, צייתו של העבד הוא המדרגה התחתונה שבנפש; ובכל זאת יש בו מעלה מיוחדת משלו — הכנעה וביטול, כלומר הנחת העצמי לפני ה'.

וכמ"ש במ"א, שזהו שהוכיח שמואל את שאול הלא שמוע מזבח טוב¹¹³ וגו' (ועמ"ש עוד מענין מעלת בחינת עבודה זו דבחינת עבד כפי שלח ע"פ ועתה יגדל נא¹¹⁴ כו').

וכמו שמבואר במקום אחר, זהו מה שהוכיח שמואל את שאול: "הלא שמוע מזבח טוב" וגו'. (וראה עוד בענין מעלתה של בחינת עבודה זו, בחינת עבד, בפרשת שלח, על הפסוק "ועתה יגדל נא" וכו').

זהו שאמר שמואל לשאול המלך, כשהוכיח אותו על שהשאיר את צאן עמלק כדי להקריבו: הציות לה' טוב מן הזבח. אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמרו בפרשת שלח על הפסוק "ועתה יגדל נא כוח אדני".

וגם הנה עי"ז ובו תדבקון ל' [לשון] רבים כי יש בנפש ג' בחיי נפש רוח ונשמה שהם מחשבה דבור ומעשה.

וגם, על ידי כך מתקיים "ובו תדבקון" בלשון רבים, שכן בנפש יש שלוש בחינות — נפש, רוח ונשמה — שהן מחשבה, דיבור ומעשה.

על ידי עבודה זו מתקיים "ובו תדבקון" בלשון רבים, מפני שבנפש יש שלוש בחינות — נפש, רוח ונשמה — המתבטאות במחשבה, בדיבור ובמעשה, ועל כל אחת מהן לדבוק בה'.

ומעשה הוא בחי' עבד בחי' עשיה וצריך האדם לאכללא דבור בדבור ומחשבה במחשבה כו' והנה התקשרות המחשבה היא בדביקות הנפש ושמחתה באלהים חיים,

והמעשה הוא בחינת עבד, בחינת עשיה. האדם צריך לכלול דיבור בדיבור ומחשבה במחשבה וכו'. והנה, התקשרות המחשבה היא על ידי דבקות הנפש ושמחתה באלקים חיים,

המעשה הוא בחינת העבד, בחינת עשיה. האדם צריך לחבר את דיבורו לדיבורו של ה' ואת מחשבתו למחשבתו של ה'; התקשרות המחשבה נעשית על ידי דבקות הנפש באלקים חיים ושמחתה בו.

אך המעשה שהיא מדרגה אחרונה וצריכה ג"כ לעלות ולהתקשר בה' אין התקשרותה אלא ע"י בחי' עבד שהוא בחינת עשי' [עשיה],

אבל המעשה, שהיא המדרגה האחרונה, צריכה גם היא לעלות ולהתקשר בה'; והתקשרותה היא רק באמצעות בחינת עבד, שהיא בחינת עשיה.

המעשה, המדרגה הנמוכה ביותר, צריכה גם היא לעלות ולהתקשר בה', והיא נקשרת רק בדרך של עבד: לעשות את מה שהמלך מצווה.

וגם למי שאין יד שכלו ותבונתו מגעת להוליד מהם אהבה עזה בבחינת תלכו תהיה זאת עבודתו עבודה תמה לעבוד עבודת עבד.

וגם מי ששכלו וכינתו אינם מגיעים כדי להוליד מהם אהבה עזה בבחינת "תלכו", תהיה זו עבודתו — עבודה שלמה: לעבוד עבודת עבד.

גם מי ששכלו אינו מסוגל להוליד אהבה עזה, שהיא בחינת ההליכה של בן, יכול לעבוד עבודה שלמה בדרך של עבד.

18 ועיי'ז ובו תדבקון¹¹⁵ כתיב בתוספת נוי' כי הנוי' פשוטה יש לה רגל ארוכה¹¹⁶ ומשוכה למטה לרמז שתתפשט ותומשך הארת והמשכת גילוי אלהותו ית'

ומשום כך נאמר "ולדבוק בו" בתוספת נוי': לנוי' סופית יש רגל ארוכה הנמשכת כלפי מטה, לרמז שהארת גילוי אלקותו ית' והמשכתו יתפשטו ויימשכו

עבודת האדם כעבד מביאה ל"ולדבוק בו", והתורה מוסיפה נוי' סופית במילה "תדבקון". לנוי' הסופית יש רגל ארוכה היורדת מתחת לשורה, והיא רומזת לכך שגילוי האלוקות צריך להימשך עד למדרגות הנמוכות ביותר.

למטה מטה עד שאפי' [שאפילו] בחי' עשיה יהיה כולו קדש לה' שאז לא יהיה יניקה לסט"א [לסטרא אחרא] וחיצונים כלל וכמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ¹¹⁷ וגו'

למטה מטה, עד שגם בחינת עשיה תהיה כולה קודש לה'; ואז לא תהיה כלל יניקה לסטרא אחרא ולכוחות החיצוניים, כמו שנאמר: "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" וגו',

הגילוי מגיע גם למדרגת העשיה, הנמוכה ביותר מבין מחשבה, דיבור ומעשה, עד שגם היא נעשית כולה קודש לה'. אז לא יהיה לסטרא אחרא ולכוחות החיצוניים ממה לקבל חיות, כפי שמבטיח הנביא: "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ".

זכריה סי' י"ג ועמ"ש מענין ¹¹⁸ נוי"ן פשוטה ע"פ נשא את ראש בני גרשון ¹¹⁹ כו' ועי' בזהר בשלח דף מ"ט ע"א מענין ובו תדבוק: ^{120, 121, 122, 123, 124, 125}

Zechariah, chapter 13. ראו את הנאמר בעניין נוי"ן סופית על הפסוק "שאו את ראש בני גרשון" וגו'; וכן ראו את Zohar, Beshalach, page 49a, בעניין "ולדבוק בו".

הפסוק מופיע ב-Zechariah, chapter 13. להרחבה בעניין הנו"ן הסופית מפנה אדמו"ר הזקן למאמרו על "שאו את ראש בני גרשון", ולעניין "ולדבוק בו" — ל-Zohar על Beshalach.

קטע 6 • 191-23

סיכום

19 קיצור מד"ה אחרי הוי' אלקיכם תלכו

תקציר המאמר הפותח במילים "אחרי הוי' אלקיכם תלכו"

בהמשך מובא תקציר של המאמר כולו, בארבעה חלקים המקבילים לארבעת חלקיו העיקריים.

20 (א) ענין כי מנסה ה' שהנסיונות באין לאדם כדי שיתגבר עליהן כדי שעל ידי כן יבא למעלת ומדרגת לדעת.

(1) עניין "כי מנסה ה'": הניסיונות באים לאדם כדי שיתגבר עליהם, וכך יגיע למעלה ולמדרגה של "לדעת".

החלק הראשון בסיכום: הניסיונות באים כדי שהאדם יתגבר עליהם וכך יגיע לדעת, למדרגה של "לדעת".

אך אם אין בינה אין דעת ¹²⁶ שעל ידי התבוננות נעשה הרחבת הדעת והיינו להתבונן איך שהבריאה יש מאין שמקור ההתהוות מבחי' זיו והארה שהוא כאין ונקי שם.

אבל "אם אין בינה אין דעת": באמצעות התבוננות מתרחבת הדעת. כלומר, להתבונן בכך שהבריאה היא יש מאין: מקור ההתהוות הוא מבחינת זיו והארה, שהיא כאין ונקראת "שם".

הדעת תלויה בבינה ובהתבוננות. האדם מתבונן בכך שהבריאה היא יש מאין: היא נובעת מהארת ה', שהיא כאין ביחס אליו והיא רק "שמו".

וזהו כי עמך מקור חיים. ¹²⁷ ונקרא אחרי הוי' בחי' אחוריים ומזה נמשך תלכו הלוח ונסוע ¹²⁸ ממדרגה למדרגה וזהו בחי' רצוא שהוא הנמשך מבחי' אחרי ה'.

וזהו "כי עמך מקור חיים". היא נקראת "אחרי הוי'", בחינת אחוריים; וממנה נמשך "תלכו" — הליכה ונסיעה ממדרגה למדרגה. זוהי בחינת רצוא, הנמשכת מבחינת "אחרי ה'".

זהו "כי עמך מקור חיים". אותה הארה היא ה"אחוריים" של ה', "אחרי הוי'"; ההתבוננות בה מעוררת "תלכו" — אהבה המתקדמת ממדרגה למדרגה, ה"רצוא" של הנשמה.

21 (ב) ואח"כ ואותו תיראו הוא בחי' שוב שזה נמשך מבחינת אותו ממש דהיינו מפני גדולת אי"ס ב"ה בעצמו ועמ"ש בד"ה וידעת היום.

(2) ואחר כך, "ואותו תיראו": זו בחינת "שוב", הנמשכת מבחינת "אותו" ממש, כלומר, מפני גדולתו של אין סוף ברוך הוא בעצמו. ראו מה שכתוב במאמר הפותח במילים "וידעת היום".

החלק השני: "ואותו תיראו" הוא בחינת "שוב", הנמשכת מ"אותו" — מגדולתו של הקב"ה עצמו, שלמעלה מן העולמות. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על הפסוק "וידעת היום".

וזהו ענין שמו"ע [שמונה עשרה] ויש יראה חיצונית שהיא ביוצר אור כולם עומדים כו' ביראה ואח"כ בק"ש [בקריאת שמע] בחי' אהבה תלכו

וזהו ענין שמונה עשרה. ויש יראה חיצונית, שב"יוצר אור", "כולם עומדים" וכו' ביראה; ואחר כך, בקריאת שמע, בחינת אהבה — "תלכו".

יראה פנימית זו היא הביטול שבתפילת שמונה עשרה. סדר התפילה הוא: תחילה היראה החיצונית שב"יוצר אור", שבה המלאכים "כולם עומדים... ביראה"; אחר כך באה האהבה שבקריאת שמע, "תלכו".

(ועמ"ש בד"ה נשא את ראש בני גרשון¹²⁹ בענין בני מררי קרשים עומדים ואח"כ ונתתי לך מהלכים בין העומדים¹³⁰ ואחר כך יראה עילאה) ואח"כ ואותו תיראו יראה פנימיות:

(וראו מה שכתוב במאמר הפותח במילים "נשא את ראש בני גרשון", בענין בני מררי, הקרשים העומדים, ואחר כך "ונתתי לך מהלכים בין העומדים", ואחר כך יראה עילאה); ואחר כך "ואותו תיראו" — יראה פנימית.

בסוגריים מובא המאמר על בני גרשון: בני מררי נשאו את הקרשים העומדים, בחינת המלאכים; אחר כך בא "ונתתי לך מהלכים בין העומדים", בחינת ההליכה של הנשמה; ולאחר מכן יראה עילאה. לבסוף בא "ואותו תיראו" — יראה פנימית.

22 (ג) ואת מצותיו שעל ידי המצות שהם רצונו ית' יתעורר רצון הנפש ג"כ וכמ"ש בד"ה

(3) "ואת מצותיו": באמצעות המצוות, שהן רצונו יתברך, מתעורר גם רצונה של הנפש, כפי שמוסבר במאמר המתחיל

החלק השלישי: באמצעות המצוות, שהן רצונו של ה', מתעורר רצונה של הנפש כלפיו, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן במאמר אחר.

כי תצא בענין לך אמר לבי בקשו פני¹³¹ והיינו על ידי את פניך ה' אבקש.

"כי תצא", בענין "לך אמר לבי: בקשו פני"; והיינו באמצעות "את פניך, הוי", אבקש".

המאמר על "כי תצא" מסביר את הפסוק "לך אמר לבי: בקשו פני": החיפוש של הלב בא באמצעות "את פניך, הוי", אבקש".

וזוהו נר מצוה. ועמ"ש מזה ע"פ והיה לכם לציצית¹³² אך נר המצוה הנ"ל צריך שמירה מעבירה המכבה מצוה. והיינו ע"י ובקולו תשמעו היינו תורה.

וזוהו "נר מצוה". ראו מה שנכתב על כך בעניין הפסוק "והיה לכם לציצית". אך נר המצוה האמור זקוק לשמירה מפני עבירה, המכבה מצוה; והיינו באמצעות "ובקולו תשמעו", כלומר, תורה.

זהו ה"נר" של המצוה. יש לשמור עליו מפני החטא, שעלול לכבות אותו, והשמירה היא "ובקולו תשמעו" — התורה.

ותורה אור שמקור התורה מבחי"י י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] ולכן יש יג"מ [י"ג מדות] שהתורה נדרשת בהן אלפיים שנה קדמה ועמ"ש בדי"ה באתי לגני¹³³ וגם נוצר חסד לאלפים¹³⁴ הנ"ל:

"תורה אור", כי מקור התורה הוא מבחינת שלוש-עשרה מידות הרחמים; לכן יש שלוש-עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן. היא קדמה [לעולם] באלפיים שנה. ראו מה שנכתב במאמר המתחיל "באתי לגני", וגם "נוצר חסד לאלפים" הנזכר לעיל.

התורה היא "אור" מפני שמקורה בשלוש-עשרה מידות הרחמים, ולכן היא נדרשת באמצעות שלוש-עשרה מידות. היא קדמה לעולם באלפיים שנה; אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "באתי לגני" ול"נוצר חסד לאלפים", אחת משלוש-עשרה המידות.

23 (ד) ואותו תעבודו להיות בחי עבד בלי טעם שעז"נ [שעל זה נאמר] הלא שמוע מזבח טוב.¹³⁵ ועי"ז ובו

תדבקון התקשרות מחודומ"ע [מחשבה דבור ומעשה] של האדם במחודומ"ע [במחשבה דבור ומעשה] של הקב"ה:

(4) "ואותו תעבודו" — להיות בבחינת עבד, בלי טעם; ועל כך נאמר: "הלא שמוע מזבח טוב?" ועל ידי כך מתקיים "ובו תדבקון" — התקשרות המחשבה, הדיבור והמעשה של האדם במחשבה, בדיבור ובמעשה של הקדוש ברוך הוא.

החלק הרביעי: "ואותו תעבודו" מתאר את עבודת העבד, בלי טעמים, שעליה אמר שמואל ששמיעה בקול ה' טובה מזבח. על ידי כך באים ל"ובו תדבקון": המחשבה, הדיבור והמעשה של האדם מתקשרים למחשבה, לדיבור ולמעשה של ה'.

בעבודה

כאשר קשיים כבריאות, בפרנסה או בנסיבות החיים גורמים לאדם לחוש שה' נעדר, עליו לראות בהם ניסיונות שעליו להתגבר עליהם; עמידה איתנה מחלצת את הכוח האלקי החבוי בהם ומביאה להכרה עמוקה יותר בה'. התבוננו בכך שכל הבריאה אינה אלא הארת ה', כדי שהאבה אליו בלבד תגדל; תנו לתפילה לנוע מיראה ביוצר אור, לאהבה בקריאת שמע, ועד לביטול בשמונה עשרה; שמרו על אוֹרָה של כל מצווה באמצעות לימוד התורה; ובמקום שבו ההבנה או הרגש אינם מספיקים, עבדו את ה' בפשטות כעבד, משום שהוא ציווה.

שאלות לשיחה

1. אם ה' כבר יודע במה יבחר האדם, לשם מה נועד ניסיון, לפי המאמר?
2. מדוע הניצוץ החבוי בניסיון נעלה מהניצוץ שבמזון, וכיצד המשל על הכותל הנופל מסביר זאת?
3. איך אפשר לומר שהבריאה היא "יש מאין", כאשר הכול בא מה'?
4. מדוע עבירה יכולה לכבות את נר המצווה אך לא את אור התורה?
5. מה משיגה ציינותו של העבד שאהבת הבן אינה יכולה להשיג?

מקורות והפניות

הערות

פסוקה 1

1 כי מנסה גוי

"כי מנסה ה' אלקיכם אתכם, לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם." הדברים נאמרים על נביא שקר שאות שנתן מתקיים; אדמו"ר הוקן יקרא את "לדעת" כדעת שהניסיון מביא לאדם.

Deuteronomy 13:4 דברים י"ג:ד'

לא תשמע אל־דברי הנביא ההוא או אל־חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את־ה' אלקיכם בכל־לבבכם ובכל־נפשכם:

thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the L-RD your G-d putteth you to proof, to know whether ye do love the L-RD your G-d with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יג, ד.

2 הערת קה"ת מפנה 5-4 לDeuteronomy 13:4-5 למילים האלה.

Deuteronomy 13:4-5 דברים י"ג:ד'-ה'

לא תשמע אל־דברי הנביא ההוא או אל־חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את־ה' אלקיכם בכל־לבבכם ובכל־נפשכם: אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת־מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון:

thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the L-RD your G-d putteth you to proof, to know whether ye do love the L-RD your G-d with all your heart and with all your soul. After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 אחרי ה"א תלכו

לפי ההערה, הנחת המאמר מאת אדמו"ר האמצעי נדפסה שם.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תשעו. בלי הגהות בתו"א לעמבערג תרי"א כב, ב. הנחה אחרת ממאמר זה ותוס' הגהות וקיצורים נד' בדמד"צ קפה, ב. אוה"ת ראה ע' תרפג. וראה סה"מ תרנ"ז ד"ה וידעת מעמוד נב ואילך. תשי"ח ד"ה כי מנסה ע' 94 סעיף א שם ובסופו נוסף קיצור, וראה גם אוה"ת דברים כרך ו ע' ב'שכד. ד"ה זה במאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' שיג מיוסד על מאמר זה.

4 אחרי ה"א תלכו

"אחרי ה' אלקיכם תלכו, ואותו תיראו, ואת מצותיו תשמרו, ובקולו תשמעו, ואותו תעבדו, ובו תדבקון." הפסוק שעליו בנוי המאמר כולו; ששת הפעלים שבו נעשים לששת השלבים שהוא מסביר.

Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'

אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת־מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון:

After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יג, ה.

פסוקה 2

5 ולהבין מהו כי מנסה וגו'

לפי ההערה, בנוסח המאמר הזה שנדפס בדרך מצותיך מופיעה כאן הגהה.

הערת קה"ת

בדרך מצותיך יש הגה"ה לכאן.

6 חי ה' אשר עמדתי לפניו

ההערה מפנה את הקורא למקורות שנאספו בהערות לאותו כרך, בעמ' 729, בקשר לפסוק הזה.

הערת קה"ת

מ"א יז, א. וראה הנסמן במאמרי אדה"ז — פרשיות לעי תשכט הערה אליי. בד"ה וידעת — תרנ"ז ע' נב מבאר שענין עמידה למעלה הוא ענין ביטול.

7 חי ה' אשר עמדתי לפניו

שבועתו של אליהו לאחאב: "חי הוי' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו". אדמו"ר הוקן משתמש במילים אלה לתיאור מצבה של הנשמה לפני ירידתה, כאשר עמדה לפני ה'.

I Kings 17:1 מלכים א י"ז:א'

ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אל־אחאב חי־י' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו וסי־י'היה השנים האלה טל ומטר כי אסי־לפי דברי:

And Elijah the Tishbite, who was of the settlers of Gilead, said unto Ahab: 'As the L-RD, the G-d of Israel, liveth, before whom I stand, there shall not be dew nor rain these years, but according to my word

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 ותכלית ירידתה היא בשביל הנסיונות

האיגרת אומרת אותו דבר: עיקר בריאת האדם בעולם הזה הוא להעמידו בניסיון בניסיונות האלה ולדעת מה בלבו — האם יימשך אחר תאוות הגוף, או שירצה באמת לחיות את החיים הנמשכים מאלקים חיים.

הערת קה"ת

וכ"כ באגה"ק סי' יא. ראה דרך מצותיך קפו, א ואילך. סה"מ פרי"ת ע' קז ואילך.

9 במניעת בריאת הגוף

לפי ההערה, בנוסח המאמר הזה בדרך מצותיך מופיעה הגהה על המילים האלה, העוסקות במניעת הבריאות.

הערת קה"ת

בדרך מצותיך יש הגה"ה לכאן.

10 דרך רשעים צלחה

ימיהו שואל את ה': "מדוע דרך רשעים צלחה?" אדמו"ר הוקן מביא פסוק זה כחלק מההסתר המרכיב את הניסיון: אלה המתנגדים לה' נראים כמי

שמצליחים.

Jeremiah 12:1 ירמיהו י"ב:א

צדיק אַתָּה ה' כִּי אָרִיב אֵלֶיךָ אַךְ מִשְׁפָּטִים אֲדַבֵּר אֹתְךָ מִדּוּעַ דָּרָךְ רָשָׁעִים
צִלְחָה שְׁלוֹ כְּלִבְגְּדֵי בָגֵד:

Right wouldest Thou be, O L-RD, were I to contend with
Thee, yet will I reason with Thee: Wherefore doth the way of
the wicked prosper? Wherefore are all they secure that deal
?very treacherously

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה יב, א.

11 הערת קה"ת מפנה II Kings 5:16 למילים האלה.

II Kings 5:16 מלכים ב ה':ט"ז

וַיֹּאמֶר חִיִּיה אֲשֶׁר־עִמָּדָתִי לִפְנֵי אִם־אֶקַּח וַיִּפְצַרְבוּ לְקַחַת וַיִּמָּאֵן:

But he said: 'As the L-RD liveth, before whom I stand, I will
receive none.' And he urged him to take it; but he refused

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

12 ובא האות והמופת לומר נלכה

"וכי יבוא האות או המופת אשר דיבר אליך לאמור: נלכה אחרי אלהים
אחרים". אדמו"ר הזקן מפרש את האות של נביא השקר כביטוי לכוח
הנראה שניתן לצד שכנגד, וכך הניסיון נעשה קשה.

Deuteronomy 13:3 דברים י"ג:ג

וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר נִלְכֶּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים
אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם וְנִעְבְּדֵם:

and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke
unto thee—saying: 'Let us go after other gods, which thou
'hast not known, and let us serve them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יג, ג.

13 ידינו . . רמה

בשירת האוינו אומר ה' שהוא עצר את עצמו, כדי שהאויבים לא יאמרו:
"ידנו רמה, ולא הווי פעל כל זאת". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "ידנו":
הכוחות שכנגד מייחסים את כוחם לעצמם.

Deuteronomy 32:27 דברים ל"ב:כ"ז

לֹוֹלִי כַעַס אוֹיֵב אֶגּוֹר פְּנִי־יִנְכָרוּ צָרִימוּ פְנִי־אֶמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְלֹא
Havayah פֶּעַל כְּלִי־זֹאת:

Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest
their adversaries should misdeem, Lest they should say:
'Our hand is exalted, And not the L-RD hath wrought all this

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, כז.

14 ומגביהין כנשר קנם

נבואת ירמיהו נגד אדום: "אם תגביה כנשר קנך, משם אורידך". כאן היא
מתארת את הגובה היחיר של הכוחות המתנגדים לקדושה.

Jeremiah 49:16 ירמיהו מ"ט:ט"ז

תִּפְלֹצְתָךְ הִשִּׂיא אֹתְךָ וְדוֹן לִבְךָ שִׁכְנֵי בְּחִגְי הִסְלַע תִּפְשִׂי מְרוֹם גִּבְעָה כִּי־
תִּגְבִּיהַ כְּנֹשָׁר קִנָּה מִשָּׁם אֲוִרִידָךְ נֶאֱמַר־הִי

Thy terribleness hath deceived thee, Even the pride of thy
heart, O thou that dwellest in the clefts of the rock, That
holdest the height of the hill; Though thou shouldst make
thy nest as high as the eagle, I will bring thee down from
.thence, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ירמיה מט, טז.

15 כדי שיתגבר עליהם

לפי ההערה, בנוסח המאמר שבדרך מצוותיך מופיעה הגהה בנקודה זו,
בעניין ההתגברות על הניסיונות.

הערת קה"ת

בדרך מצוותיך יש הגהה"ה לכאן.

16 אתה הראת לדעת

"אתה הראת לדעת כי הווי הוא האלקים, אין עוד מלבדו". אדמו"ר הזקן
מביא פסוק זה כדי להראות שהדעת באה מן הראייה.

Deuteronomy 4:35 דברים ד':ל"ה

אַתָּה הָרַאְתָּ לְדַעַת כִּי הִי הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the
L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לה.

17 ומבשרי אחזה

"ומבשרי אחזה אלוקה". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "אחזה" כפשוטה:
הדעת שנוצרת בעקבות ניסיון היא תפיסה של ה' חיה ומוחשית כמו ראייה.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

וְאַחַר עוֹרִי נִקְפּוּ־זֹאת וּמִבְשָׂרִי אֲחִזָּה אֱלֹהִי:

And when after my skin this is destroyed, Then without my
flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יט, כו.

18 לדעת הישכם אוהבים

סוף הפסוק: ה' מנסה אתכם "לדעת הישכם אוהבים את הווי אלקיכם".
אדמו"ר הזקן שולל את ההבנה שמשמעות הדבר היא שה' רוכש ידיעה שלא
הייתה לו קודם.

Deuteronomy 13:4 דברים י"ג:ד'

לֹא תִשְׁמָע אֶל־דִּבְרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֵם הַחֲלוֹם הֵהוּא כִּי מִנְסָה הִי
אֱלֹהִיכֶם אֲתֶכֶם לְדַעַת הִישְׁכֶּם אֹהֲבִים אֹתִיהִי אֱלֹהִיכֶם בְּכָל־לִבְכֶּם
וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:

thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or
unto that dreamer of dreams; for the L-RD your G-d putteth

23 גלו לבבל שכינה עמהם

רבי שמעון בר יוחאי מלמד שבכל מקום שאליו גלו ישראל, השכינה הייתה עמם, ומוכיר את מצרים ואת בבל. אדמו"ר חזקן מסיק שהשכינה היא זו שמסתרת בתוך האומה השולטת בישראל ונותנת לה כוח.

Megillah 29a:4 מגילה כ"ט א"ד:

תנאי, רבי שמעון בן יוחאי אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שגלו — שכינה עמהן. גלו למצרים — שכינה עמהן, שנאמר: "הנגלה נגליתי לבית אביה בקלותם במצרים וגו'". גלו לבבל — שכינה עמהן, שנאמר: "למענכם שלחתי בבלה". ואף כשהו צתידין ליגאל — שכינה עמהן, שנאמר: "ושב ה' אלקיך את שבותך". "והשיב" לא נאמר, אלא "ושב". מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגליות.

It was taught: R. Shimon b. Yohai said: Come and see how beloved are Israel to G-d—... every place to which they were exiled the Shekhinah (G-d's Divine Presence) went with them. They were exiled to Egypt and the Shekhinah was with them, as it says, "Did I reveal myself to the house of your father when they were in Egypt" (II Samuel 2:27). They were exiled to Babylon, and the Shekhinah was with them, as it says, "For your sake I was sent to Babylon" (Isaiah 43:14).

... And when

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

פסוקה 5

24 יסודתו בהרי קדש

"יסודו בהרי קודש". אדמו"ר חזקן מיישם זאת על הכוח האלוהי החבוי בניסיון, ששורשו גבוה מאוד.

Psalms 87:1 תהילים פ"ז א'

לבני־קרח מזמור שיר יסודתו בהרי־קדש:

A Psalm of the sons of Korah; a Song. His foundation is in the holy mountains

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 מוצא פי' ה'

"לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי הוי' יחיה האדם". אדמו"ר חזקן מתייחס לדיבור האלוהי המצוי בתוך המזון, המחיה את האדם, ומשווה אליו את הניצוץ החבוי בניסיון.

Deuteronomy 8:3 דברים ח"ג:

ויענה וירעבה ויאכלה את־המֶן אשר לא־ידעת ולא ידעו אבותיך למצו הודיעך כי לא על־הלֶחֶם לבדו יחיה הָאָדָם כי על־כָּל־מוֹצָא פִּי־ה' יחיה הָאָדָם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 וזהו אחרי ה' תלכו

בתחילת צד זה אומר הוזהר שהתורה מלמדת אותנו את דרכיו של המלך הקדוש, כדי שנדע כיצד ללכת בעקבותיו, כפי שנאמר: "אחרי הוי' אלקיכם

you to proof, to know whether ye do love the L-RD your G-d with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 שכר מעשה טוב ולא שכר לב טוב לבד

על הפסוק "והאלקים ניסה את אברהם" מסביר הרמב"ן, שמאחר שמעשי האדם נתונים לבחירתו החופשית, ה' מצווה על הניסיון כדי להביא את הדבר מן הכוח אל הפועל, כך שיהיה לאדם שכר על מעשה טוב ולא רק שכר על לב טוב.

Ramban on Genesis 22:1 רמב"ן על בראשית כ"ב א':

... הננסה יתברך יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב, לא שכר לב טוב בלבד. דע כי השם צדיק יבחן (תהלים י"א:ה'), כשהוא יודע בצדיק שיצוה רצונו ויחפץ להצדיקו יצוה אותו בנפשו, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנסה:

AND G-D TRIED ABRAHAM. The matter of "trial," III, 24. in my opinion, is as follows: Since a man's deeds are at his absolute free command, to perform them or not to perform them at his will, on the part of one who is tried it is called "a trial." But on the part of the One, blessed be He, who tries the person, it is a command that the one being tested should bring forth the matter from the potential into actuality so ... that he may be rewarded for

Vocalized Edition (CC0) • Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY)

20 כי מנסה כו' לדעת כו'

הוזהר על וירא, בדף שמציינ אדמו"ר חזקן, פותח קטע ממדרש הנעלם העוסק בכך שה' מנסה בני אדם. הוא מצטט את הפסוק הזה ושואל מדוע ה' צריך לנסות, כאשר כל מעשי האדם גלויים לפניו.

Zohar, Vayera 16:230-18:251 ספר הוזהר, וירא ט"ז:ר"ל-י"ח:רנ"א

21 הערת קה"ת מפנה ל Zohar, Vayera 16:224-230 למילים האלה.

Zohar, Vayera 16:224-230 ספר הוזהר, וירא ט"ז:רכ"ד-ר"ל

פסוקה 4

22 דוד משיב למי שרוצים להעניש את שמעי בן גרא על שקילל אותו: "הוי אמר לו: קלל את דוד". אדמו"ר חזקן מביא זאת כדי להראות שגם מה שמתנגד לקדושה מקבל את חיותו מה'.

II Samuel 16:10 שמואל ב ט"ז:

ויאמר המלך מה־לי ולכם בני צריה כה יקלל כי Havayah אמר לו קלל את־דוד ומי יאמר מדוע עשיתך כן:

And the king said: 'What have I to do with you, ye sons of Zeruiah? So let him curse, because the L-RD hath said unto him: Curse David; who then shall say: Wherefore hast thou 'done so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

כְּעֶרְעֶר כְּעֶרְכָּה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבוֹא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר אֶרֶץ מִלְחָה
וְלֹא תֵשֵׁב. אֲבָל כָּל שְׂמֻעָשֵׂיו מִרְבִּין מִחֻקֵּמָתוֹ, לָמָּה הוּא ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

31 הפסוק שבמאמר, שאת המילים "אחר" ו"תלכו" אדמו"ר הזקן מתחיל כעת להסביר בהתבוננות המביאה את האהבה הנסתרתי לידי גילוי.

Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'

אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירְאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וְבָקְלוּ תִשְׁמְעוּ
וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן:

After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 6

32 ולהבין ענין יש מאין

שם מסביר אדמו"ר הזקן את ה"כלים" באמצעות משל הנפש והגוף: הגוף גשמי ואינו דומה כלל לנפש הרוחנית, ואף על פי כן הנפש מתלבשת בו, מחיה אותו ומבטאת באמצעותו את כוחותיה.

הערת קה"ת

ראה לקמן כו, ד. ביאורו"ז להצ"צ כרך ב ע' יח.

33 כי ממך הכל

דברי דוד כאשר העם נתן לבניית בית המקדש: "כי ממך הכול, ומידך נתנו לך". כאן עולה שכל הקיום בא מה'.

I Chronicles 29:14 דברי הימים א כ"ט:י"ד

וְכִי מִי אֲנִי וּמִי עַמִּי כִּי־נִעְצָר כָּח לְהִתְנַדֵּב כְּזֹאת כִּי־מִמֶּךָ הָכֹל וּמִי־דָךְ
נִתְּנוּ לָךְ:

But who am I, and what is my people, that we should be able to offer so willingly after this sort? for all things come of Thee, and of Thine own have we given Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יד.

34 וכולא קמיי כלא חשיב

הוזהר מסביר שיראת ה' אמיתית היא לירא ממנו מפני שהוא גדול ומושל בכול, שורש כל העולמות, "והכול לפניו נחשב כאין". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לחדד את השאלה על "יש מאין".

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

זח"א יא, ב. בלקו"ת פ' ראה מבואר שהחכ"י שורשה ממו"ס, והבינה שרשה מגלגלתא וכמ"ש בביאור האדרא מהאריז"ל שבח"י גלגלתא המקפת את המוח זהו בחי' בינה שהיא היכל לחכ"י הגנוזה בתוכה, וצ"ע בכת"י בד"ה

תלכו". אדמו"ר הזקן מצטט זאת בסוף ההערה שלו על פסוק זה.

Zohar, Vayikra 49:342-51:352 ספר זוהר, ויקרא מ"ט:שמ"ב-נ"א:שנ"ב

and in the same way, whoever prays to the King should unify the Holy Name in his thought, ranging from lower to upper, and from upper to lower, and linking all together, and then his prayer will be granted.' Said R. Jose: 'Who has the skill to pray like King David, who used to keep watch at the gate of the King?' Said R. Hiya to him: 'Assuredly it is so, and therefore the Torah has taught us the ways of the Holy King that ... we may know how to

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

27 "משכני, אחריך נרוצה... נגילה ונשמחה בך". אדמו"ר הזקן מפרש את "אחריך" כ"אחור" הנסתר של ה', המוביל לשמחה פנים אל פנים.

Song of Songs 1:4 שיר השירים א:ד'

מְשַׁכְנִי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה הִבֵּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נְגִילָה וְנִשְׂמָחָה בְּךָ נִזְכִּירָה
דִּדְיָה מִזֵּינוּ מִישְׁרִים אֶהְבֹּד:

Draw me, we will run after thee; The king hath brought me into his chambers; We will be glad and rejoice in thee, We will find thy love more fragrant than wine! Sincerely do they love thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". אדמו"ר הזקן מביא זאת ביחס למצב של "אחור" אצל ה', שבו הוא מסתיר את עצמו כדי שהנשמה תחפש אותו.

Deuteronomy 31:18 דברים ל"א:י"ח

וְאֲנֹכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה
אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 בחפש מחופש

הביטוי במזמור "חיפוש מחופש" (מילולית: "חיפוש שנחפש") מתאר את חיפוש היסודי של ה'בן אחר אביו הנסתר.

Psalms 64:7 תהילים ס"ד:ז'

יִחְפְּשׁוּ־עוֹלֹת תִּמְנוּ חֶפֶשׁ מִחֶפֶשׁ וְקָרַב אִישׁ וְלֵב עֵמֶק:

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 אם אין בינה אין דעת

מאמרו של רבי אלעזר בן עזריה: "אם אין בינה אין דעת". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהדעת באה באמצעות הבינה, כלומר ההתבוננות.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג:י"ז

... אִם אֵין דִּרְךָ אֶרֶץ, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין חֻקָּה, אֵין יִרְאָה. אִם אֵין יִרְאָה, אֵין חֻקָּה. אִם אֵין בִּינָה, אֵין דַּעַת. אִם אֵין דַּעַת, אֵין חֻקָּה. אִם אֵין חֻקָּה, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין קִמָּח, הוּא הָיָה אוֹמֵר, כֹּל שֶׁחֻקָּתוֹ מִרְכָּה מִמַּעֲשָׂיו, לָמָּה הוּא דוֹמָה, לְאִילּוֹ שֶׁעֲנָפָיו מִרְבִּין וְשִׁרְשָׁיו מַעֲטִין, וְהָרֵחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז) וְהָיָה

פסוקה 8

39 הלוח ונסוע הנגבה

"ואברם נסע, הלוח וממשיך לנסוע דרומה." אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שאהבה נקראת "הליכה" — התקדמות מתמדת.

Genesis 12:9 בראשית י"ב:ט'

ויסע אברם הלוח ונסוע הנגבה:

And Abram journeyed, going on still toward the South

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יב, ט.

40 מקרב איש ולב עמוק

"פנימיות האדם ולב עמוק." כאן הביטוי מתאר התבוננות הנובעת מעומק דעתו ולבו של האדם.

Psalms 64:7 תהילים ס"ד:ז

יִחְפְּשׁוּ-עוֹלֹת תִּמְנוּ חֶפֶשׁ מְחַפֵּשׁ וְקָרַב אִישׁ וְלֵב עֵמֶק:

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 מי לי בשמים ועמך

"את מי יש לי בשמים? ועמך איני רוצה דבר בארץ." האהבה הנובעת מהתבוננות זו מבקשת את ה' לבדו.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חִפְצָתִי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

42 ועמ"ש כפי וארא ע"פ לכן אמור לבניי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א נה, ב ואילך. נז, ב.

43 וידבר אלקים וגוי אני הוי

"ואלקים דיבר אל משה ואמר לו: 'אני הוי'." אדמו"ר הזקן מפנה להסברו על הפסוק: מתוך אלקים — כפי שה' מתפשט בבריאה — מגיעים להוי.

Exodus 6:2 שמות ו:ב'

וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי הוּא

And G-d spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 דלית מחשבה תפיסא ביה

מתוך תפילת אליהו הפותחת את תיקוני הזוהר: "אתה נעלה מכל הנעלים, נסתר מכל הנסתרים; שום מחשבה אינה יכולה להשיג אותך כלל."

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י"ב-י"ג

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין.

אלה תולדות יצחק כו' הביא האדר"ז שחסד דע"י המלוכש בגלגלתא דא"א שממנו שרש אבא דאצ"י, וגבוי דעתי המלוכש במו"ס ממנה שרש הבינה, וצ"ע. — הערה שנמצאת בדפים בודדים — בספריי כ"ק אדמו"ר. — כנראה מחסיד.

35 כי עמך מקור חיים

"כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור." אדמו"ר הזקן מפרש את "עמך" כמצוי לצד ה' ובטל אליו, ואת "באורך..." אור" כעולמות העליונים והתחתונים, הארות של אורו.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:י'

כִּי־עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאָה־אֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see light.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, י.

36 שהם הארה דהארה כו' (ע' באגה"ק ד"ה איהו וחיהו)

האיגרת באיגרת הקודש הפותחת במילים "איהו וחיהו חד", שאליה מתייחס אדמו"ר הזקן. גם היא מתארת את ההשתלשלות כהארה, הארה של הארה וכן הלאה, ומשווה השפעה הבטלה בתוך מקורה לזיו השמש בתוך השמש.

Tanya, Iggeres HaKodesh 20:22 תניא, אגרת הקדש כ:כ"ב

וְכָל זֹאת בְּכַחֲשֵׁי הַתְּפִשּׁוּת הַחַיּוּת לְהַחֲיוֹתָם. אֲמַנָּם, מְצִיאוֹתָו וּמַהוּתוֹ שֶׁל אֹר הָאִי־סוֹף – אֵינוֹ בְּגֶדֶר מְקוֹם כָּלָל, וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין בְּשׁוֹה, וְיֵאָת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֵינִי מְלֹא בְּהַשְׁוֹאָה אֶחָת, וְ"לִית אֶתֶר פְּנוּי מִיָּנִיה" אֵף בָּאָרֶץ הָלוֹז הַגִּשְׁמִית, רַק, שֶׁהוּא בְּכַחֲשֵׁי מְקִיף וְסוֹכֵב, וְכִמּו שְׁנֵת־בָּאֵר הַפִּירוּשׁ בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים, וְלֹא הַתְּפִשּׁוּת וְהַתְּלַבְּשׁוּת הַחַיּוּת לְהַחֲיוֹתָם וְלַהּוֹתָם מֵאִין לֵישׁ, כִּי אִם עַל־יְדֵי הָאָרֶץ דֶּה־אֶרֶץ דֶּה־אֶרֶץ וְכוּי מְהִיָּקוּי, כְּנוֹכַח לְעִיל.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

פסוקה 7

37 ולכן נקי הבריאה יש מאין

ההערה מפנה לדיון מקביל של הצמח צדק באור התורה על תצוה, העוסק בסיבה לכך שהבריאה נקראת "יש מאין".

הערת קה"ת

ראה אור"ת תצוה ע' א'תרצו.

38 מלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור." אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק זה כדי להראות שהעולמות נמשכים ממלכותו של ה'.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלִכּוּתְךָ מְלִכּוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

50 עבדו את ה' בשמחה

"עבדו את הו' בשמחה, בואו לפניו ברננה." אדמו"ר הזקן מסביר שהשמחה היא שמחתה של נשמה המתבוננת בה'.

Psalms 100:2 תהילים ק"ב:

עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה:

Serve the L-RD with gladness; come before His presence
with singing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ק, ב.

51 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, יו.

52 יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי

העוה"ב

דברי המשנה ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא. אדמו"ר הזקן מסביר מדוע: העולם הבא אינו אלא זיו ה'.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance
and good deeds in this world, than all the life of the world to
come; And more precious is one hour of the tranquility of
the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

53 בשמחה וטוב לבב מרוב כל

התוכחה: "תחת אשר לא עבדת את הו' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל." אדמו"ר הזקן מפרש "מרוב כל" כ"יותר מן" העולם הבא.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyful-
ness, and with gladness of heart, by reason of the abundance
of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כח, מז.

54 מעוה"ב שנק' יום שכולו ארוך

הגמרא מסבירה ש"למען יאריכון ימיר" מתייחס לעולם ש"כולו ארוך", העולם הבא.

Kiddushin 39b:8 קידושין ל"ט ב:ח'

הרי שאמר לו אביו: עלה לפניה וקבא לי גוזלות, ועלה לפניה ושלח את האם ונטל את הפנים ובחזירתו נפל ומת - היכן טובת ימיו של זה, והיכן אריכות ימיו של זה? אלא: "למען ייטב לה" - לעולם שכולו טוב, "למען יאריכון ימיר" - לעולם שכולו ארוך.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

45 דלית מח' תפיסא ביי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

46 הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו

המילים כאן מצטטות את Psalms 148:13. הקטע מופיע למטה.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יהללו את-שם ה' כִּי-נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבָדוֹ הוֹדוּ עַל-אַרְצָךְ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is
exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יג-יד.

47 הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו

"הודו על הארץ והשמים. והוא הרים קרן לעמו... לבני ישראל, העם הקרוב אליו." אדמו"ר הזקן מדגיש שישאל אכן קרובים לה'.

Psalms 148:13-14 תהילים קמ"ח:י"ג-י"ד

יהללו את-שם ה' כִּי-נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבָדוֹ הוֹדוּ עַל-אַרְצָךְ וְשָׁמַיִם: וְיָרֵם קָרְנוֹ לְעַמּוֹ תְהִלָּה לְכָל-חַסְדֵּיךָ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קִרְבּוֹ הִלְלוּ-ךָ:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is
exalted; His glory is above the earth and heaven. And He
hath lifted up a horn for His people, A praise for all His
saints, Even for the children of Israel, a people near unto
Him. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 כי חלק ה' . . עמו

"כי חלק הו' עמו; יעקב הוא חבל נחלתו." כשקוראים זאת במשמעות "עמו הוא חלק של הו'", מתברר מדוע אהבתם של ישראל יכולה להגיע עד לה' עצמו.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט'

כי חֵלֶק Havayah עַמּוֹ יַעֲקֹב חֵבֶל נַחֲלָתוֹ:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of
His inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, ט.

פסוקה 9

49 ואהבה בתענוגים

"מה יפה ומה נעמת, אהבה בתענוגים!" אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לתאר את התענוג של הנשמה באהבה לה'.

Song of Songs 7:7 שיר השירים ז:ז'

מִה־יָפִית וּמִה־נְעֻמָּת אֲהַבָּה בַּת־עֲנוּגִים:

How fair and how pleasant art thou, O love, for delights

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 כי אית יראה ואית יראה

הוזהר מבחין בין סוגי יראה: יראה על הילדים, הגוף או הרכוש, ויראה מעונש, אינו השורש; השורש הוא יראת ה' משום שהוא גדול ומושל על הכול. אדמו"ר חזקן משתמש בהבחנה זו כדי לבאר את היראה החיצונית והפנימית שלו.

Zohar, Introduction 20:188-22:199 ספר הזהר, הקדמה כ"קפ"ח-כ"ב:קצ"ט

There are three types of fear: two have no proper root, while the third is the real fear. There is the man who fears the Holy One, blessed be He, in order that his children may live and not die, or lest he be punished in his body or his possessions; and so he is in constant fear. Evidently this is not the genuine fear of G-d. Another man fears the Holy One, blessed be He, because he is afraid of punishment in the ... other world and the tortures of

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 11

61 אלף אלפין ישמשוני

בחנונו של דניאל: "אלף אלפים שירתו אותו, ורבות עמדו לפניו". הפסוק מתאר את יראתם של המלאכים מפני ה'.

Daniel 7:10 דניאל ז':

נהר דניגור נגד ונפק מן קדמוהי אלף אלפין ישמשונה ורבו רבון קדמוהי יקומון דינא יתב וספרין פתיחו:

A fiery stream issued And came forth from before him; thousand thousands ministered unto him, And ten thousand times ten thousand stood before him; The judgment was set, And the books were opened

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
דניאל ז', י.

פסקה 12

62 ואהבת את ה' אלהיך

"ואהבת את הוי" אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". בקריאת שמע, האהבה שמתעוררת בעקבות הברכות מביאה לקיום מצווה זו.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 אכלתי יערי עם דבשי

"באתי לגני... אכלתי יערי עם דבשי". אדמו"ר חזקן מפרש "יער" כ"יער" — יראתם של המלאכים, ואת "דבש" כתענוג שבאהבה.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה':א'

באתי לגני אחתי כלת אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלב אכלו רעים שתו ושקרו דודים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

קידושין לט, ב. באוה"ת בראשית כרך ד תשפו, ב כי "ולפמ"ש [כנראה הכוונה למאמר כאן] דפי' זו זהו ההמשכה מיסוד, א"כ קשה דהא ענין היסוד ממשיך מבחי' אתה קדוש בבחי' ושמך קדוש כו' וצ"ע. אמנם בד"ה לכן אמור לבנ"י [תו"א נו, ב] ובד"ה ואתה תצוה [] פי' תחת אשר לא עבדת כו' מרוב כל דרוב כל הם התענוגים רחניים ג"ע עליון וג"ע תחתון כי בחי' כל זהו ענין כי כל בשמים ובארץ העמוד המהבר ג"ע עליון עם התחתון כו' וכ"ז הוא בבחי' הזיו, אבל בא"ס ב"ה ממש למת"ב כ"א ע"י המצות, ולכן הם יפים הרבה יותר מרוב כל, א"כ לפ"ז אין סותר למ"ש דהזיו נמשך מבחי' היסוד" ע"ש. בענין זה השכינה שנק' יסוד ראה אוה"ת בהר כרך ב ע' תתעט.

55 וע"פ ובבואה לפני המלך

המאמר נפתח בדברי חז"ל שהעולם מתקיים ששת אלפים שנה, ואלף שנה אחת חרב, מצב של מנוחה. הוא מתאר את עליות הנשמות בגן עדן התחתון ובגן עדן העליון, ואת עליות הגופים בימות המשיח ובתחיית המתים. לפי אור התורה, הוא מסביר שמצב זה נובע רק מבחינת "שם" — מלכות, ואילו באמצעות התורה והמצוות מקבלים מעצמות אור אין סוף.

הערת קה"ת

תו"א צו, א. כנראה הכוונה כמו שמבואר באוה"ת תצוה ע' ב'תשעא "ועיין מזה בתו"א בד"ה ובבואה לפני המלך דלשם פי' ענין אל תקרי שמות אלא שמות היינו בחי' חד חרוב והוא רק מבחי' שמות היינו שם הוא בחי' מלי' אבל ע"י תומ"צ מאיר מעצמות אור א"ס לכן יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז כו'".

פסקה 10

56 דלית מחשבה תפיסא ב"

מתוך תפילתו של אליהו: "שום מחשבה אינה יכולה לתפוס אותך כלל". יראה פנימית היא לפני ה' כפי שהוא למעלה מכל השגה.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני הזהר י"ז א:י"ב-י"ג

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינ לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

57 וכל נהוראין מתחשכאן קמיה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"א (כג, א). [כ].

58 וכל נהוראין מתחשכאן קמיה

הזהר אומר על סיבת כל הסיבות שאין אור יכול לעמוד לפניו, "כי כל האורות מחשיכים לפניו". יראה פנימית מורגשת לפני בחינה זו.

Zohar, Bereshit 15:173-16:182 ספר הזהר, בראשית ט"ו:קע"ג-ט"ז:קפ"ב

59 אית יראה ואית יראה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"א (יא, ב) [כ].

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ה, א.

64 ועצי שטים עומדים . . שרפים עומדים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שמו"ר ספלי"ה.

65 ועצי שטים עומדים הם המלאכים שרפים עומדים

המדרש אומר שהמשכן שלמטה נעשה בדומה לצבאות שלמעלה: כשם שלמעלה "שרפים עומדים", כך למטה "עצי שטים עומדים". אדמו"ר הזקן לומד מכך שהעצים ה"עומדים" שביער הם המלאכים.

Shemot Rabbah 35:6 שמות רבה ל"ה:ו'

... כתבניתם, בתכלת ובארגמן ותולעת שני. וכשם שאתה רואה למעלה, כך עשה למטה, שנאמר: עצי שטים עומדים, כנתון באיסטריא של מעלה. ואם תעשה כאותה של מעלה למטה, אני מניח סנקליטין של מעלה ומשרה שכינתי ביניכם למטה. מה למעלה שרפים עומדין, אף למטה עצי שטים עומדים. מה למעלה כוכבים אף למטה כוכבים אמר רבי חייא בר אבא: מלמד, שהיו קרסי זהב נראין במשכן, ככוכבים הנראים ברקיע:

Another matter, "You shall craft the boards for the Tabernacle." Rabbi Avin said: This is analogous to a king who had a fine visage. He said to a member of his household: 'Create me [a portrait] like it.' He said to him: 'My lord king, I cannot create one like it.' He said to him: 'You with your paints and I with my glory.' So too, the Holy One blessed be He said to Moses: "See and craft" (Exodus 25:40).

... He said before Him: 'Master of the universe, am I

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

66 שרפים עומדים

בחזון ישעיהו נאמר: "שרפים עומדים ממעל לו". המלאכים מתוארים כ"עומדים".

Isaiah 6:2 ישעיהו ו':ב'

שָׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשָׂתִים יָכֹסֶה פָּנָיו וּבְשָׂתִים יָכֹסֶה רִגְלָיו וּבְשָׂתִים יַעֲוִפֶּה:

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 13

67 ואהבת בכל לבבך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". אדמו"ר הזקן מסביר שכל אחד משלושת הביטויים מתאר שלב באהבה שיש בה תענוג.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 תוכו רצוף אהבה

נאמר על אפריונו של שלמה המלך: "תוכו רצוף אהבה". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הנקודה הפנימית ביותר שבלב, שאמורה להיות מלאה בגלוי באהבה.

Song of Songs 3:10 שיר השירים ג':י'

עֲמֻדָיו עֲשֶׂה כֶסֶף רִפְיָתוֹ זָהָב מְרֻכָּבוֹ אֲרָגְמוֹ תוֹכוֹ רְצוּף אֶהְיֶה מְבִנוֹת יְרוּשָׁלַם:

He made the pillars thereof of silver, The top thereof of gold, The seat of it of purple, The inside thereof being inlaid with love, From the daughters of Jerusalem

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 ע"פ אני ישנה

על פי ההערה, המאמר על "אני ישנה" שאליו הכוונה נמצא בחלק שיר השירים של לקוטי תורה; אדמו"ר הזקן מפנה את הקורא לשם כדי לעיין בפירושו "יונתי".

הערת קה"ת

לקמן שה"ש.

70 ע"פ אני ישנה

"אני ישנה ולבי ער... פתחי לי, אחותי, רעייתי, יונתי". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה, שם מבואר הביטוי "יונתי".

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה':ב'

אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דֹּדִי דוֹפֵק פֶּתַח-יְלִי אַחֲתִי רְעִיטִי יוֹנְתִי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא-טֵל קְצוֹצֹתֵי רִסְסִי לְיָלָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 ע"פ יהודה אתה

"יהודה, אתה ידוך אחיך". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה, שבו מבואר הביטול שבתפילת שמונה עשרה.

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח'

יְהוּדָה אַתָּה יְהוּדָה אַחִיךָ יָדְךָ בְּעֶרְךָ אֲבִיךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 השמים כסאי כוי איזה בית אשר תבנו לי

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי; איזה בית אשר תבנו לי?". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה, העוסק בכך שלפני ה' השמים והארץ שווים.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדוֹם רִגְלִי אֵי-זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵי-זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that can-
... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

79 וזהו ענין נר מצוה

"כי נר מצוה ותורה אור". המצווה מדליקה נר בנפש; התורה, כפי שמוסבר בפסקה הבאה, היא האור שממשיך להאיר בו.

Proverbs 6:23 משלי ו':כ"ג

כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light,
;And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 ע"פ והיה לכם לציצית

שם מתבאר "והיה לכם לציצית" באמצעות פתיל התכלת, הדומה לים, לרקיע ולכיסא הכבוד, שהיא בחינת מלכות של ה': העולמות מקבלים ממנה חיות באמצעות ביטול, קבלת עול מלכות שמים והיכללות במקורם; ואילו מה שנפרד, הסטרא אחרא, אינו מקבל משם חיות.

הערת קה"ת

לעיל שלח מד, ד.

81 ע"פ והיה לכם לציצית

"והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות הוי"ו". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ונעשיתם אתם ולא תתורו אחריו לכבכם ואחרי עיניכם אשר-אתם זנים אחריהם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and
;your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 בזהר תרומה (דקס"ו ע"ב)

הקטע אומר את מה שהסוגריים מסכמים: המצוות ממשיכות חכמה עילאה, ביטול, לכללות נשמות ישראל, וינ"י עולה 250, משום שכפי שאומר הוהר על תרומה 248, 166b המצוות נמשכות באמצעות ימין ושמאל: "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני".

הערת קה"ת

ראה לעיל שלח מד, ד. וראה גם באוה"ת נ"ך כרך א ע' תקפא.

83 ועיין ברבות קדושים פכ"ה

ההערה מפנה לאור התורה של הצמח צדק על פרשת ראה, לעניין מדרש זה על הפסוק "אחרי ה' אלקיכם תלכו".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' ראה ע' תרפ. וראה גם לעיל פ' ויקרא ז, א.

84 אחרי כו' תלכו וכי אפשר לב"ו

המדרש שואל כיצד יכולים בשר ודם ללכת אחרי ה' ולהידבק בו, ומשיב שה' הקדים לעסוק בנטיעה: "ויטע הוי"ו אלקים גן בעדן"; לכן גם ישראל, עם

73 והקדוש בשמים ובארץ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת ישתבח.

74 באורך נראה אור

"באורך נראה אור". כמו בפסקה 6, שני חלקי הפסוק נקראים כרומזים למדרגות עליונות ותחתונות; כאן הכוונה לגן עדן העליון ולגן עדן התחתון, שהכול בהם אור וזיו בלבד.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:י'

כִּי־עֵמֶק מְקוֹר חַיִּים בְּאֵרֶךְ נִרְאֶה־אֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see
light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 14

75 אשר אנכי מצוך היום

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך". אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "על לבבך" כתכלית המצוות: לעורר את הלב לה'.

Deuteronomy 6:6 דברים ו':ו'

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be
;upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ו.

76 כמים הפנים

"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". רצון ה', הנמשך באמצעות המצוות, מעורר בנפש רצון מקביל.

Proverbs 27:19 משלי כ"ז:י"ט

כמים הפנים לפנים כן לבי-האדם לאדם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to
man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כז, יט.

77 עשה רצונו כרצונך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ב, ד.

78 עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו

דברי המשנה: "עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו". כאן הם מתארים את רצון ה' הנמשך למטה, כך שרצון הנפש עולה אליו.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב':ד'

הוא הנה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בשל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך. הלל אומר, אל תפרש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמע, שסופו להשמע. ואל תאמר לקשאפנה אשנה, שמא לא תפנה:

כניסתם לארץ, צריכים להתחיל בנטיעה.

Vayikra Rabbah 25:3 ויקרא רבה כ"ה:ג

85 בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן

"בארבעה פרקים העולם נידון: בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן".

Mishnah Rosh Hashanah 1:2 משנה ראש השנה א':ב'

בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרוז, שנאמר (תהלים לג) היוצר יחד לבם, המבין אל כל מעשיהם. ובחג נדונין על המים:

The world is judged at four periods [each year]; on Pesach concerning produce; on Shavouot concerning the fruit of trees; on Rosh Hashanah, all [humans] pass like lambs [or foot-soldiers] before [G-d], as it is stated (Psalms 30:9), "He who fashioned all their hearts, He who understands all their actions;" and on Sukkot, [humans] are judged concerning the water [or rain]

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

86 בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן

הזהר על ויחי מבאר משנה זו ושואל מדוע נאמר "פרי העץ" ולא "פרי העצים": "העץ" הוא האילן הגדול והעצום שלמעלה.

Zohar, Vayechi 33:347-34:356 ספר הזהר, ויחי ל"ג:שמ"ז-ל"ד:שנ"ו

R. Judah said: 'We learn in the Mishnah that judgement is pronounced on the world at four seasons: at Passover, in respect of produce; at Pentecost, in respect of fruit-trees; on New Year, when "all the denizens of the world pass before Him like a flock of sheep"; and on Tabernacles, when the rainfall is determined. This we have esoterically explained as follows. Passover is the time for the decision with regard to cereals, because on Passover Israel began to enter into ... the holy portion of the Almighty and to

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

87 "שוקי עמודי שש, מיוסדים על אדני פז". אדמו"ר הזקן מתייחס למדרש על פסוק זה.

Song of Songs 5:15 שיר השירים ה:ט"ו

שוקי עמודי שש מְסֻדִּים עַל־אֲדָנָיו מְרָאָהוּ כְּלִבְנוֹן כְּחוֹר כְּאֲזִיזִים:

His legs are as pillars of marble, Set upon sockets of fine gold; His aspect is like Lebanon, Excellent as the cedars

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 שוקי עמודי

המדרש על נשא פותח במילים "שוקי עמודי שש", ודורש "שוקי" מלשון שה' השתוקק לברוא את העולם.

Bamidbar Rabbah 10:1 במדבר רבה י':א'

89 לא כאברהם שיצא ממנו

כשהסתלקה השכינה מיעקב, בעת שביקש לגלות את הקץ, הוא חשש שיש פגם בין בניו, "כמו אברהם שיצא ממנו ישמעאל"; בניו ענו: "שמע ישראל".

Pesachim 56a:7 פסחים נ"ו א:ז'

דאמר רבי שמעון בן לקיש: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם". ביקש יעקב לגלות לבניו קץ המיוז, ונסתלקה ממנו שכינה.

אמר: שמה חס ושלום יש במשתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו? אמרו לו בניו: "שמע ישראל, ה' אלקינו ה' אחד". אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: "פרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה פסחים נו, א.

90 עבירה מכבה מצוה . . ואינה מכבה תורה

"עבירה מכבה מצווה, אבל אין עבירה מכבה תורה". אדמו"ר הזקן מסביר שהחטא מכבה את נר המצווה, אך לא את המצווה עצמה, ושהתורה מגינה עליה.

Sotah 21a:9-10 סוטה כ"א א:ט"י

דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה, שנאמר: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". אמר רב יוסף: מצוה, בעידנא דעסיק בה — מגנא ומצלא, בעידנא דלא עסיק בה — אגוני מגנא, אצולי לא מצלא. תורה, בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה — מגנא ומצלא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה כא, א. ראה דרך חיים קי, ג. אוה"ת פי ראה ע' תרפא.

91 הערת קה"ת מפנה ל Zohar, Terumah 76:745 למילים האלה.

Zohar, Terumah 76:745 ספר הזהר, תרומה ע"ו:תשמ"ה

92 הזהר על תרומה מבאר את הפסוק "כי נר מצוה ותורה אור": המצווה נקראת נר מפני שהיא מקבלת את רמ"ח האיברים העליונים שבין שתי הזרועות, והתורה היא האור שמדליק את הנר הזה מצד אור הקדמון, הימין.

Zohar, Terumah 74:734-76:742 ספר הזהר, תרומה ע"ד:תשל"ד-ע"ו:תשמ"ב

Then began he to expound the words, "The commandment is a lamp." 'This', he said, 'refers to the Mishnah in the same way as the "Torah and the commandment" (Ex. 24, 12) mean the Written and the Oral Law respectively

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 15

93 זה לעומת זה

"ה' עשה את זה לעומת זה". מכיוון שלמצווה יש דבר הפוך לה — עבירה — אפשר לבטל אותה באמצעות.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז':י"ד

ביום טובה ה'ה בטוב וביום רעה ראה גם את־זה לעֲמַת־זה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים עַל־דִּבְרֵת שְׁלֵא יִצְאָה הָאָדָם אַחֲרָיו מֵאוֹמֶה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, יד.

94 התורה היא אלפים שנה

המדרש אומר שהתורה קדמה לבריאת העולם באלפיים שנה, שכן "יומיו של ה' הוא אלף שנים. בהערת קה"ת מצוין המקור כ" Midrash Tehillim

12, section 90; ב"ר Sefaria הקטע מופיע ב-7 section.

Midrash Tehillim 90:7 מדרש תהילים צ"ז:

תשב אנוש עד דכא. אמר רבי אבהו גדולה תשובה שקדמה לבריאת עולם שנאמר בטרם הרים יולדו תשב אנוש עד דכא. א"ר הונא בשם ריש לקיש אלפים שנה קדמה תורה לברייתו של עולם שנאמר (שם ל) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. ויומו של הקב"ה אלף שנה שנאמר כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול:

OYW (Public Domain)

95 התו' היא אלפים שנה כו'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מדרש תהלים צ, יב.

96 אורייתא מחכמה נפקת

ב"ר The Zohar on Yisro נאמר שהתורה יוצאת מהחכמה העליונה.

Zohar, Yitro 21:378-22:389 ספר הזהר, יתרו כ"א:שע"ח-כ"ב:שפ"ט

According to R. Judah, "father" represents Wisdom (Hokhmah) and "mother" Understanding (Binah). Said R. Judah: 'Both interpretations mean one and the same thing, for we have been taught that the Torah emanated from the Supernal Wisdom.' R. Jose said that the Torah emanated from Understanding, for it says: "to perceive the words of understanding" and "forsake not the Torah of thy mother".

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

97 אורייתא מחכמה נפקת

ב"ר The Zohar on Kedoshim, המובא גם בהערת קה"ת כמקור לאמירה זו, נאמר שהתורה נמצאת בחכמה העליונה, נשענת עליה ושוויה נטועים בה.

Zohar, Kedoshim 1:6-3:13 ספר הזהר, קדושים א'ו-ג'י"ג

98 כי נר מצוה ותורה אור

"כי נר מצוה ותורה אור". אדמו"ר חזק מפרש שהכוונה היא שהתורה היא האור שמאיר את נר המצווה.

Proverbs 6:23 משלי ו'כ"ג

כִּי נֵר מְצוּהָ וְתוֹרָה אֹר וְדָרֶךְ חַיִּים תּוֹכַחֹת מוֹסֵר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light, And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ו, כג.

99 משא"כ במצוה . . ששם עה"ד טו"ר

שם מסביר אדמו"ר חזק שהמשכת גילוי הרצון העליון אל הנפש באמצעות המצוות נעשית על ידי התורה, ושהמצוות זקוקות ל"שמירה" מפני שהן נעשות בדברים גשמיים, כגון כסף וקלף, שמקורם בקליפת נוגה.

הערת קה"ת

ראה גם לעיל פ' ואתחנן ט, ד. ד"ה או ישיר תש"ד פ"ל.

100 אאלפך חכמה אאלפך בינה

"שמע נא ואאלפך חכמה". הפועל "אאלפך" מורכב מאותן אותיות כמו "אלף".

Job 33:33 איוב ל"ג:ל"ג

אם־אין אתָה שְׁמַע־לִי הַחֲרַשׁ וְאֶאֱלָפְךָ חֲכָמָה:

If not, hearken thou unto me; Hold thy peace, and I will teach thee wisdom.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Shabbat 104a שבת ק"ד א

הערת קה"ת

ראה איוב לג, לג. שבת קד, א.

101 ע"פ והיה מספר בניי

"ומספר בני ישראל יהיה כחול הים". אדמו"ר חזק מפנה למאמרו על פסוק זה.

Hosea 2:1 הושע ב'א'

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמָּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה כְּמִקוֹם אֲשֶׁר־יֵאמָר לָהֶם לֹא־עָמִי אַתֶּם יֵאמָר לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

102 פקדת הארץ ותשוקה

"פקדת הארץ ותשוקה". אדמו"ר חזק מפרש את "ותשוקה" כ"גרמת לה להשתוקק": המצוות מעוררות בנפש תשוקה לה'.

Psalms 65:10 תהילים ס"ה:י'

פָּקַדְתָּ־הָאָרֶץ וַתִּשְׁקָהּ רַבַּת תַּעֲשֶׂרְנָהּ פֶּלַג אֱלִקים מְלֵא מַיִם תִּכְיֶן דָּגָנָם כִּי־כֵן תִּכְיֶנָּה:

Thou hast remembered the earth, and watered her, greatly enriching her, with the river of G-d that is full of water; Thou preparest them corn, for so preparest Thou her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 עד יערה עלינו רוח ממרום

"עד יערה עלינו רוח ממרום". התורה היא רוח זו שמלמעלה, הנעלית מ"מים" המצוות.

Isaiah 32:15 ישעיהו ל"ב:ט"ו

עַד־יַעֲרָה עָלֵינוּ רוּחַ מִמְרוֹם וְהָיָה מְדִבֵּר לְכַרְמֶל וְהַכְרַמֶּל לִיעֵר יִחְשֹׁב:

Until the spirit be poured upon us from on high, And the wilderness become a fruitful field, And the fruitful field be counted for a forest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 ואין עבירה מכבה תורה

ברעיא מהימנא על פרשת צו נאמר שהאש התמידית שעל המזבח היא התורה, שלא תכבה, "כי עבירה אינה מכבה תורה"; ואילו עבירה מכבה מצווה, שהיא נר.

Zohar, Tzav 5:44-7:53 ספר הזהר, צו ה':מ"ד-ז':ג'ג

105 הרועה בשושנים

"דודי לי ואני לו הרועה בשושנים". אדמו"ר חזק מזהה את השושנים עם שלוש־עשרה מידות הרחמים.

Song of Songs 2:16 שיר השירים ב':ט"ז

דוּדִי לִי וְאֲנִי לוֹ הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשָׁנִים:

My beloved is mine, and I am his, That feedeth among the lilies

106 וזהו הרועה בשושנים

בוזהר על פרשת שמות מובאים כמה פירושים ל"הרועה בשושנים", והאחרון שבהם הוא "בין לומדי תורה".

Zohar, Shemot 50:364-51:374 ספר זוהר, שמות נ"א:שס"ד-נ"א:שע"ד

He then began to expound the verse: "My beloved is mine and I am my beloved's; he among the lilies tendeth his flock." "What made me to belong to Him and Him to me? The fact that He feeds the world among lilies: as the lily has a sweet odour, is red, and yet turns white when pressed, and its aroma never evaporates, so the Holy One, blessed be He, guides the world. If it were not so, the world would cease to ... exist because of man's sin. Sin is

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

107 ע"פ ואתחנן

"ואתחנן אל הו' בעת ההיא". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה, שבו הוא מפרש "ואתחנן" כבקשת מתנת חיים.

Deuteronomy 3:23 דברים ג'כ"ג

וְאַתְּחַנֵּן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר:

:And I besought the L-RD at that time, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנושע

הגמרא מלמדת שכאשר ישראל הקדימו "נעשה" ל"נושע", באו מלאכי השרת וקשרו לכל אחד מהם שני כתרים. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו לשבועות הפותח במילים אלה.

Shabbat 88a:7-8 שבת פ"ח א':ז-ח

דַּרְשׁ רַבִּי סִימְאִי: בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל "נַעֲשֶׂה" לְ"נוֹשֵׁעַ" בָּאוּ מַלְאָכֵי רִיבּוּא שֶׁל מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל קָשְׁרוּ לוֹ שְׁנֵי כְתָרִים, אֶחָד כְּנָגַד "נַעֲשֶׂה" וְאֶחָד כְּנָגַד "נוֹשֵׁעַ". וְכִיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל, יָרְדוּ מֵאֶרֶץ וְעֲשָׂרִים רִיבּוּא מַלְאָכֵי חֲבֵלָה וּפִיִּרְקוֹם, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵדִים מִהֵרָ חֲזָרָב". אָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: בְּחֲזָרָב טַעֲנוּ, בְּחֲזָרָב פָּרְקוּ. בְּחֲזָרָב טַעֲנוּ — כְּדָאֲמַרְנוּ, בְּחֲזָרָב פָּרְקוּ — דְּכַתְּבִיב: "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'". אָמַר ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

109 ודברי אשר שמתו בפיר

"ודבריי אשר שמתו בפיר לא ימוש מפיר". אדמו"ר הזקן מפרש את "דבריי" כפשוטו: דברי התורה שיהיה אומר הם דבריו של הקב"ה עצמו.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּם אָמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְדְבָרִי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא־יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי וּרְעֵה וְרַעֲה אָמַר ה' מַעֲתָה וְעִדְעוּלָם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 השמע לאונך מה שאתה מוציא מפיר

טעמו של רבי יוסי לכך שיש לקרוא את שמע בקול: "שמע" פירושו "השמע לאוניך מה שאתה מוציא מפיר". אדמו"ר הזקן מפרש את "אתה" כתורה

שבעל פה המדברת בפיו של האדם.

Berakhot 15a:9-11 ברכות ט"ו א:ט"ז-י"א

גַּמְ' מַאי טַעְמָא דְרַבִּי יוֹסִי? מִשּׁוֹם דְּכַתִּיב "שְׁמַע" — הַשְׁמַע לְאֹזְנֶךָ מָה שְׁאֵתָה מוֹצִיא מִפִּיךָ. וְתִנָּא קָמָא סָבַר, "שְׁמַע" — בְּכָל לְשׁוֹן שְׁאֵתָה שׁוֹמֵעַ. וְרַבִּי יוֹסִי, תִּרְתִּי שְׁמַע מִינָּה. תִּנֵּן הֵתָם: חֲרַשׁ הַמְדַּבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמֵעַ — לֹא יִתְרוֹם. וְאִם תֵּרָם — תִּרְוִמְתּוּ תְרוּמָה.

GEMARA What is R. Jose's reason [for declaring that unless the Shema' is read audibly the requirements of the law have not been fulfilled]? Because it is written, "Hear O Israel," i.e. let thine ear hear what thou issueth from thy mouth. And the first Tanna ? He holds that "Hear" [means that the Shema' may be read] in any language which thou hearest. And R. Jose [— where does he find a basis in the Torah for this regulation] ? Both are to be derived from the word

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

111 אורייתא מחכ' נפקת

The Zohar on Mishpatim כ"נאמר שהתורה יוצאת מחכמה, מהמקום שנקרא "קדוש".

Zohar II, 121a זח"ב קכ"א, א

Zohar III, 81a זח"ג פ"א, א

הערת קה"ת

זח"ב קכ"א, א. וראה ג"כ שם פה, א. זח"ג פ"א, א.

פסוקה 16

112 עבדו את ה' בשמחה

"עבדו את הו' בשמחה". כאן המילה "עבדו" מצביעה על אופן עבודתו של העבד, לצד שמחתו של הבן.

Psalms 100:2 תהילים ק"ב:

עֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה בְּשִׂמְחָה בְּאוֹ לִפְנֵי בְרִנָּה:

Serve the L-RD with gladness; come before His presence .with singing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 17

113 הלא שמוע מזבח טוב

תוכחת שמואל לשאול: "הנה שמוע מזבח טוב". בהערות קה"ת מצוין שבפסוק כתוב "הנה", בעוד שבנוסח מופיע "הלא".

I Samuel 15:22 שמואל א ט"ו:כ"ב

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל תְּחַפֵּץ לְהִי בַעֲלוֹת וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל ה' הֲנֵה שְׁמַע מִזְבֵּחַ טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

And Samuel said: 'Hath the L-RD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the L-RD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hear-ken than the fat of rams

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 ע"פ ועתה יגדל נא

תפילתו של משה: "ועתה יגדל נא כח אדני". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו

על פסוק זה, העוסק במעלת אופן העבודה של עבד.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא בְּחַ אֲדֹנָי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאָמֹר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 18

115 ובו תדבקון

המילים האחרונות בפסוק שבמאמר, "ואותו תדבקון", שבו המילה "תדבקון" נכתבת בנו"ן סופית.

Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'

אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירְאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן:

After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 הנו"ן פשוטה יש לה רגל ארוכה

לקסיקון של מונחי קבלה, הערוך לפי אותיות; ההערה מפנה לערך העוסק באות נו"ן ולביאור שם, לעניין משמעותה של הרגל הארוכה של הנו"ן הסופית.

הערת קה"ת

ראה מא"א אות נו"ן ס"א וביאיר נתיב שם.

117 ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ

"וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". כאשר אפילו העשייה קדושה, לא נותר לטומאה מקום שממנו תוכל לינוק.

Zechariah 13:2 זכריה י"ג:ב'

וְהָיָה כִּי־יִהְיֶה נֶאֱמָר ה' צָבָאוֹת אֶכְרִית אֶת־שְׁמוֹת הַעֲצָפִים מִן־הָאָרֶץ וְלֹא יִזְכָּרוּ עוֹד וְגַם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעֱבִיר מִן־הָאָרֶץ:

And it shall come to pass in that day, Saith the L-RD of hosts, That I will cut off the names of the idols out of the land, And they shall no more be remembered; And also I will cause the prophets And the unclean spirit to pass out of the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 ועמ"ש מענין נ' פשוטה ע"פ נשא

שם מוסבר שהנו"ן הסופית מסמלת את ירידתה והמשכנתה של "אהבה רבה" לכל נשמות ישראל, ולכן גרשון נכתב בנו"ן סופית. הנו"ן הסופית רומזת להמשכה עד למדרגות הנמוכות ביותר, שיכולה לבוא רק ממדרגה עליונה יותר.

הערת קה"ת

לעיל נשא כא, א.

119 ע"פ נשא את ראש בני גרשון

"נשא את ראש בני גרשון גם הם". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה כדי להסביר את משמעות הנו"ן הסופית.

Numbers 4:22 במדבר ד':כ"ב

נִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם:

Take the sum of the sons of Gershon also, by their fathers'-houses, by their families

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120 וכמ"ש עבדו את ה' בשמחה

המילים כאן מצטטות את Psalms 100:2. הקטע מופיע למטה.

Psalms 100:2 תהילים קי"ב'

עֲבֹדוּ אֶת־ה' בְּשִׂמְחָה בְּאוֹ לִפְנֵי בְּרִנָּה:

Serve the L-RD with gladness; come before His presence with singing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ק, ב.

121 צריך להיות כבי' בחינות

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Derech Mitzvosecha.

הערת קה"ת

ראה דרמ"צ קפט, א.

122 כי כן ציוה לו המלך

הערת קה"ת מפנה ל Esther 3:4 למילים האלה.

Esther 3:4 אסתר ג':ד'

וַיְהִי כַּאֲמַרְם אֵלָיו יוֹם וָיוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם וַיִּגִּידוּ לְהֵמָּן לְרֹאוֹת הַנַּעֲמָדוֹ דְּבָרֵי מָרְדֳּכָי כִּי־הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר־הוּא יְהוּדִי:

Now it came to pass, when they spoke daily unto him, and he hearkened not unto them, that they told Haman, to see whether Mordecai's words would stand; for he had told them that he was a Jew

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ אסתר ג, ד.

123 הלא שמוע מזבח טוב

המילים כאן מצטטות את I Samuel 15:22. הקטע מופיע למטה.

I Samuel 15:22 שמואל א ט"ו:כ"ב

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲחִפְּץָּ לְהִי בְּעֵלּוֹת וְזִבְחִים כְּשָׁמַע בְּקוֹל ה' הִנֵּה שָׁמַע מִזְבֵּחַ טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים:

And Samuel said: 'Hath the L-RD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the L-RD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hear-ken than the fat of rams

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א טו, כב ושם אי' הגה [כ].

124 כפי' שלח ע"פ ועתה יגדל נא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לעיל פי' שלח לט, א.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

130 ונתתי לך מהלכים בין העומדים

הבטחת המלאך ליהושע הכהן הגדול: "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה". המלאכים "עומדים", ואילו הנשמה "הולכת" מדרגה לדרגה.

Zechariah 3:7 זכריה ג':ז

כה־אמר ה' צְבָאוֹת אֱסִי־בְדֹרְכִי תֵלֶךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמְרֵתִי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתֶּה תִּדְּוֶן אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרֵי וְנָתַתִּי לְךָ מִהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה:

Thus saith the L-RD of hosts: If thou wilt walk in My ways,' and if thou wilt keep My charge, and wilt also judge My house, and wilt also keep My courts, then I will give thee free .access among these that stand by

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 22**131 לך אמר לבי בקשו פני**

"בשבילך אמר לבי: בקשו פני; את פניך, הוי', אבקש." רצונה של הנשמה לבקש את ה' מתעורר מרצונו.

Psalms 27:8 תהילים כ"ז:ח

לך אמר לבי בקשו פני את־פְּנֵיךָ ה' אֲבֹקֶשׁ:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy .face, L-RD, will I seek

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 ע"פ והיה לכם לציצית

"והיה לכם לציצית." אדמו"ר הזקן מפנה שוב למאמרו על פסוק זה.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּנוּ אַחֲרָיָה לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אֵתֶם זָנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and ;your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 בד"ה באתי לגני

"באתי לגני, אחותי כלה." אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו הפותח במילים אלו.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה':א

בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כְלָה אֲרִיתִי מוֹרִי עִם־בִּשְׁמִי אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם־דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יַיִנִי עִם־חֶלְבִי אָכְלוּ רָעִים שְׁתוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדִים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O .friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125

בווהר על בשלח נאמר: אשרי חלקם של ישראל, שהי' בחר לדבוק בהם, להיות חלקם והם חלקו, כפי שנאמר "ואותו תדבקון" ו"ואתם הדבקים בהוי' אלקיכם" — בהוי' עצמו.

Zohar, Beshalach 10:105-114 ספר זוהר, בשלח י"ק-ה-ק"י

פסוקה 20**126 אם אין בינה אין דעת**

"אם אין בינה, אין דעת": הדעת באה באמצעות הבינה, כלומר באמצעות התבוננות.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג':יז

... אם אין דָּרֶךְ אֶרֶץ, אין תוֹרָה. אם אין חֻמָּה, אין יִרְאָה. אם אין יִרְאָה, אין חֻמָּה. אם אין בִּינָה, אין דַּעַת. אם אין דַּעַת, אין בִּינָה. אם אין קִמָּה, אין תוֹרָה. אם אין תוֹרָה, אין קִמָּה. הוא הָיָה אוֹמֵר, כָּל שֶׁחֻמָּתוֹ מְרַבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לָמָּה הוּא דוֹמָה, לֵאמֹל שֶׁעֲנַפְיוֹ מְרַבִּין וְשִׁרְשָׁיו מֻעָטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעָרְעָר כְּעָרְבָה וְלֹא יִרְאָה כִּי יָבוֹא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר אֶרֶץ מִלְחָה וְלֹא תִשָּׁב. אֲבָל כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרַבִּין מִחֻמָּתוֹ, לָמָּה הוּא ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

127 כי עמך מקור חיים

"כי עמך מקור חיים": מקור הבריאה הוא זיו ה', הבטל ביחס אליו.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:י

כִּי־עֹמֶד מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרֶךְ נִרְאָה־אוֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see .light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 הלוך ונסוע

"הלוך ונסוע הנגבה": אחבה נקראת "הליכה", כלומר מעבר ממדרגה למדרגה.

Genesis 12:9 בראשית י"ב:ט

וַיֵּסַע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנֹסֵעַ הַנִּגְבָּה:

.And Abram journeyed, going on still toward the South

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 21**129 בד"ה נשא את ראש בני גרשון**

"פקוד את בני גרשון". אדמו"ר הזקן מתייחס למאמרו על פסוק זה.

Numbers 4:22 במדבר ד':כ"ב

נִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גְּסִיהֶם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם:

Take the sum of the sons of Gershon also, by their fathers'-' ;houses, by their families

134 נוצר חסד לאלפים

"נוצר חסד לאלפים, נושא עוון ופשע וחטאה." בין שלוש עשרה מידות הרחמים, שורש התורה.

Exodus 34:7 שמות ל"ד:ז

נִצָּר חֶסֶד לְאֲלָפִים נֹשֵׂא עֹון וְפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקָּה לֹא יִנָּקֶה פֶקֶד עֹון אָבוֹת
עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שְׁלִשִׁים וְעַל־רִבְעִים:

keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto 'the third and unto the fourth generation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 23

135 הלא שמוע מזבח טוב

שמואל לשאול: "הנה, הציות טוב מן הזבח". ציות ללא טעמים הוא עבודתו של העבד.

I Samuel 15:22 שמואל א ט"ו:כ"ב

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲחִפְּץ לְהִי בְעֵלּוֹת וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל ה' הִנֵּה שָׁמַעַ מִזְבֵּחַ
טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

And Samuel said: 'Hath the L-RD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the L-RD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hear-ken than the fat of rams

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); Vocalized Edition (CC0); Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); OYW (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/2/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק